

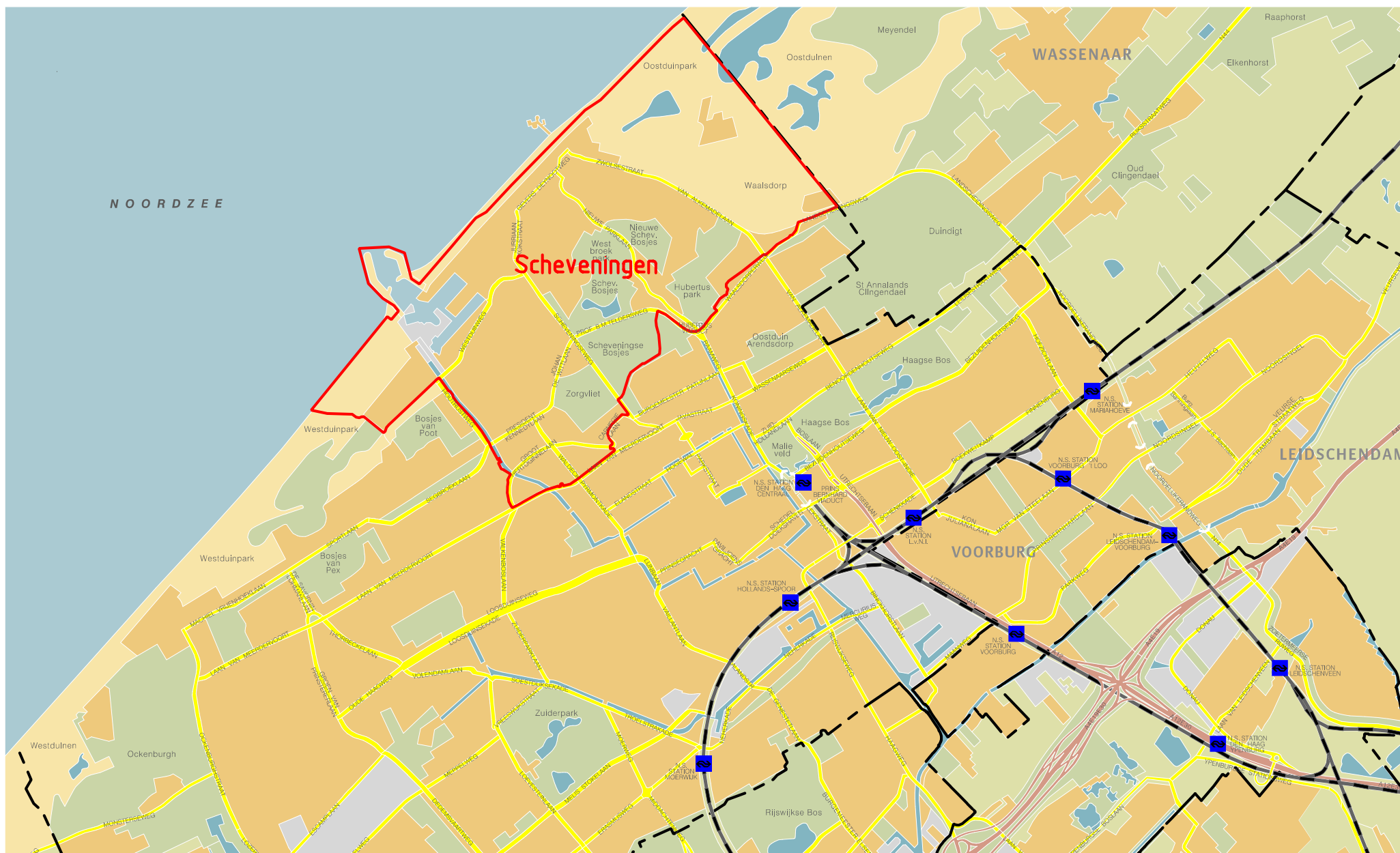

Den Haag

Visie wijk- en buurtgroen

Stadsdeel Scheveningen

Inhoud

Inleiding	5	Gebruikswaarde	65
Samenvatting	7	- Sociaal economische aspecten van de wijken	
Werkwijze	8	- Gezondheid	
		- Verkeer	
Visie wijk- en buurtgroen stadsdeel Scheveningen	13	- Hofstadkwaliteit en Residentiekwaliteit	
Deelgebieden	15	- Natuurlijk groen, wijkgroen, buurtgroen, straatgroen en blokgroen	
De kuststrook	17	- Groen met hoge natuur waarde	
Wijken met gesloten bouwblokken	25	- Wijkgroen met hoge cultuurhistorische waarde	
Groene villawijken	31	- Buurtgroen	
		- Straat- en blokgroen	
Inventarisatie	33	- Conclusie gebruikswaarde	
Ligging wijk en buurtgroen	35	- Kansen gebruikswaarde	
Werkgroep	37	Toekomstwaarde	81
- Wensen van de werkgroep		- Klimaat	
- Status van de visie		- Water	
Waardering van het wijk- en buurtgroen	39	- Ecologische structuur	
- Manier van waardering		- Leefbaarheid	
Belevingswaarde	41	- Hoofdstructuur en fijnmazig netwerk	
- Stadsdeel in de duinen		- Conclusie toekomstwaarde	
- Groenbeleving		- Kansen toekomstwaarde	
- Beplanting en beheer			
- Straatbomen			
- Plantenbakken			
- Duinbosjes			
- Stedenbouwkundige geschiedenis van de wijken			
- Particulier groen in de wijken			
- Karakteristieke verbindende lijnen			
- Bermen			
- Conclusie belevingswaarde			
- Kansen belevingswaarde			
		Bijlage	88
		Potentiele projecten vanuit de werkgroep	
		Wensen Havenkwartier en Duindorp	
		Ingestuurde bijdrage/voorstel AVN	
		Excursie met de werkgroep	

Boulevard Scheveningen

Inleiding

Dit rapport beschrijft de visie op het bestaande wijk- en buurtgroen van Scheveningen. Scheveningen is een groen stadsdeel waar naast het wijk- en buurtgroen ook grote groengebieden aanwezig zijn, die van belang zijn voor de gehele stad. Het oppervlak van het wijk- en buurtgroen is in de Scheveningse wijken ongelijk verdeeld. Door in kaart te brengen wat de beleavings-, gebruiks- en toekomstwaardes zijn, kan (her)inrichting en beheer per wijk worden afgestemd in overleg met de wijkorganisaties.

Opgave

Doelstelling is om de inrichting en het beheer van het wijk- en buurtgroen beter af te stemmen op de actuele wensen van de bewoners. De middelen voor beheer van het openbaar groen blijven voornamelijk ongewijzigd, het is de bedoeling om er dus efficiënt mee om te gaan. Verder is het de bedoeling dat initiatieven van bewoners een plek krijgen, zodat de kwaliteit van het groen wordt behouden en versterkt.

Recent is uit diverse onderzoeken gebleken dat het groen een bijdrage kan leveren in het tegengaan van hittestress en daaruit voortvloeiende gezondheidsproblemen. Het kan de opwarming van de stad in perioden van aanhoudende hitte beperken en water vasthouden bij piekbuien zodat de kans op overstroming afneemt.

Het beheer en onderhoud van het groen moet bekostigd kunnen worden met het beschikbare budget (BON, Beheren Op Niveau 2014, RIS 265099). De gemeente heeft jaarlijks verschillende extra financiële middelen ter bevordering van de groene leefomgeving. Voor kwaliteitsverbetering van het wijk- en buurtgroen is voor de stad jaarlijks 0,7 miljoen euro beschikbaar. Daarnaast zijn er sinds 2016 middelen voor extra groen ('kleur en fleur'), die gefaseerd oplopen naar 1 miljoen euro in 2018.

De voorliggende visie is een richtlijn voor beheer en inrichting op het moment dat deze middelen beschikbaar zijn. Ook voor communicatie en participatie met bewoners zal deze visie worden gebruikt. Soortgelijke visies zijn reeds opgesteld voor de stadsdelen Haagse Hout, Loosduinen en Centrum.

Aanleiding

De aanleiding voor het opstellen van een visie voor het wijk- en buurtgroen zijn de diverse toekomstnota's en agenda's die de gemeente Den Haag heeft opgesteld: Agenda Groen 2016, Agenda Ruimte voor de Stad en de Nota Straten, Wegen, Lanen. Er dienen strategische keuzes gemaakt te worden op het gebied van verdichting, vergroening en verduurzaming. De ambitie is een verdere kwalitatieve ontwikkeling van het Haagse groen. Er is ruimte voor verandering en voor initiatieven om groen toekomst-

bestendig vorm te geven.

Participatieproces

Om tot de visie op wijk- en buurtgroen te komen is er een projectgroep ingesteld volgens het coalitieakkoord principe "Vertrouwen in Haagse Kracht". Het is de eerste visie die op een dergelijke manier tot stand is gekomen. De projectgroep bestaat uit tien bewonersgroepen en vertegenwoordiging van de Vrienden van Den Haag en de AVN (Algemene Vereniging voor Natuurbescherming voor 's-Gravenhage en omstreken).

Door middel van een aantal gesprekken met de projectgroep zijn de bewonerswensen geïnventariseerd en meegenomen in de visie. Onderdeel van de samenwerking met de projectgroep was een bezoek aan een aantal plekken. In de bijlage is opgenomen welke plekken bezocht zijn en wat met opmerkingen is gedaan. De werkgroep wil bestaande waarden behouden en ziet knelpunten, met name met betrekking tot beheer. De vragen spelen vaak op detailniveau. Er is behoefte aan een 'flexibel' document dat mee gaat met de tijd en waar steeds uitwerkingen aan worden toegevoegd. Op deze manier zou de werkgroep op een langere termijn kunnen blijven bestaan. De visie wordt vastgesteld door het college, zodat aanvullingen en uitwerkingen niet binnen dit document mogelijk zijn. Daarom is het een visie op hoofdlijnen. Deze hoofdlijnen bieden houvast (richtlijnen) voor inrichting en beheer en worden in concrete projecten verder uitgewerkt. Het is dus bedoeld als een kapstok voor verdere uitwerking en initiatieven.

De bewoners hebben alvast voorstellen voor gewenste projecten gedaan, zodat er gezocht kan worden naar middelen voor de uitvoering. Als vervolg op de samenwerking met de werkgroep is afgesproken dat met zekere regelmaat met het stadsdeel overlegd wordt over beheerkwesties en inrichtingsprojecten. De gemeente streeft hierbij naar consensus met de bewoners en wijkorganisaties binnen de technische en financiële randvoorwaarden.

Hoe kan dit stuk gebruikt worden?

De visie wijk- en buurtgroen stadsdeel Scheveningen is bedoeld om initiatieven en vragen goed te kunnen beantwoorden en ideeën over het wijk- en buurtgroen met elkaar af te stemmen.

Het stuk zal worden gebruikt bij bewonersoverleg en het is de bedoeling dat iedere wijkvereniging van de inhoud kennis neemt. Dan kan het ook dienen als kapstok voor bottom - up initiatieven. De visie is 10 jaar geldig en van de beschreven hoofdlijnen kan in de uitwerking gemotiveerd en plaatselijk worden afgeweken.

Haringkade

Samenvatting

Scheveningen is een groen stadsdeel. De kust en de grote groengebieden hebben veel invloed op de groene uitstraling. De wijken van Scheveningen zijn elk verschillend wat betreft geschiedenis, wensen van de bewoners, bebouwingsdichtheid en inrichting van het groen. Toch zijn er voor het wijk- en buurtgroen grofweg drie zones te onderscheiden. Per zone zijn er aparte prioriteiten:

1. Kustzone. Prioriteit: realisatie van een groenere woonomgeving. Omdat de bebouwing in de verschillende wijken vrij dicht is, gaat het in praktijk om kleinere plekjes nieuw groen. De beplanting moet bestand zijn tegen het kustklimaat met zout en wind. Belangrijk effect van meer beplanting is minder opwarming op hete dagen.
2. Stedelijke wijken met gesloten bouwblokken. Prioriteit: bouwen aan een groen netwerk door toevoegen openbaar (bijvoorbeeld op hoekjes van de straat), groenere tuinen die met elkaar in verbinding staan en ecologisch (maai)beheer. Hierdoor wordt de speel- en verblijfsruimte uitgebreid en tegelijk de soortenrijkdom in de wijken en de grote groengebieden veilig gesteld.
3. Groene Villawijken. Prioriteit: behoud van de lommerrijke kwaliteit in de openbare ruimte en de tuinen.

Actiepunten werkgroep

1. Ieder jaar maakt de werkgroep een actielijst met prioriteiten, voorstellen komen vanuit de wijkorganisaties
2. Wensen over adoptie groen bespreken en coördineren
3. Rol van de stadsdeeltuinman die wordt ingesteld, hoe kunnen de wijkberaden aansturen op beheer?

Participatie en voorlichting

Dit plan is opgesteld volgens het coalitieakkoord principe “Vertrouwen in Haagse Kracht” met vertegenwoordigers van bewonersorganisaties en vertegenwoordiging van de Vrienden van Den Haag en AVN. Het is een visie op hoofdlijnen voor inrichting en beheer en zijn in projecten uitgewerkt die verdere uitwerking en overleg behoeven.

Als vervolg op de samenwerking met de werkgroep is afgesproken dat met zekere regelmaat met het stadsdeel overlegd wordt over beheerkwesties en inrichtingsprojecten. De gemeente streeft hierbij naar consensus met de bewoners en wijkorganisaties, maar kan geen beloftes doen vanwege mogelijke technische of financiële beperkingen. Afgesproken is dat de werkgroep in het vervolg minimaal een keer per jaar bijeenkomt om te bespreken hoe de visie verder uitgewerkt kan worden. Dit resulteert in prioriteiten en acties. Ook het beheer van groen door bewoners wordt besproken en gecoördineerd.

Directe participatie door bewoners bij het beheer wordt ook aangemoedigd, zoals bijvoorbeeld bij het onderhouden van boomspiegels en het aanvragen van bomen en struiken voor eigen deur. Er zal naar wegen gezocht moeten worden die passen in het (grootschalige) beheer van openbaar groen.

Verder is voorlichting over dit beheerplan en hoe bewoners daar zelf aan kunnen bijdragen en in kunnen participeren, ook door het groenhouden/vergroenen van tuinen.

Leeswijzer

Deze visie wijk- en buurtgroen Stadsdeel Scheveningen begint met de inventarisatie van de bewonerswensen. Gevolgd door een analyse van de ruimtelijke kwaliteit waarin de bewonerswensen en de gemeentelijke bevindingen zijn geordend in belevingswaarde, gebruikswaarde en toekomstwaarde. De totale inventarisaties wordt samengebracht in een conclusie. Deze conclusie is vertrekpunt van de visie. In de bijlage staan wensprojecten die conform de visie uitgevoerd kunnen worden zodra er middelen beschikbaar zijn.

Doel

Doel van de visie op wijk- en buurtgroen is om de inrichting en het beheer van wijk- en buurtgroen beter af te stemmen op de wensen van bewoners en algemene maatschappelijke ontwikkelingen. Het beheer moet bekostigd kunnen worden uit het reguliere budget en het additionele budget voor verbetering van de groene leefomgeving. Deze visie is bedoeld als richtlijn voor de besteding van het (additioneel) budget en om bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van het groen. Voor de waardering van het groen wordt gekeken naar belevingswaarde, gebruikswaarde en toekomstwaarde van het groen.

Werkwijze

De visie kwam tot stand in samenwerking tussen de gemeente en een werkgroep bestaat uit actieve bewoners die via de diverse wijkberaden en bewonersgroepen zijn benaderd om mee te denken over deze visie.

De volgende bewoners namen deel aan de werkgroep:

- Benno Smit namens Bewonersvereniging Noordelijk Scheveningen.
- Ineke Roorda en Mary Beuk namens Stichting Bewonersoverleg Duinoord.
- Ineke Kuik namens Wijkberaad Duindorp.
- Anneke van Eeden namens Havengebied/Vissenbuurt.
- Daphne Nicolai namens Wijkoverleg Zorgvliet en Algemene Vereniging voor Natuurbescherming (AVN).
- Els Fischer namens Bewonersvereniging Van Stolkpark.
- Marjon Margé - namens Bewonersvereniging Wittebrug Duttendel.
- Elsbeth van Hijckama namens Vrienden van Den Haag.
- Caroline de Jong namens Algemene Vereniging voor Natuurbescherming (AVN).
- Christien Ilano namens Haags Recreatie Ruiters/ Werkgroep fauna en Flora Scheveningse bosjes tot Westbroekpark.
- Wilma Griizen namens Wijk Overleg Scheveningen-Dorp deelgenomen.

Het wijkoverleg Statenkwartier is in een later stadium, na de totstandkoming van dit document, aangehaakt. Desalniettemin ondersteunt het Wijkoverleg Statenkwartier de “Visie wijk- en buurtgroen stadsdeel Scheveningen” en erkent het de meerwaarde om gezamenlijk als wijken hieraan te werken. Het wijkoverleg Statenkwartier (in de persoon van Micha de Jong) zal in het vervolg actief participeren in de werkgroep.

Inventarisatie

Voor de waardering van het groen wordt gekeken naar belevingswaarde, gebruikswaarde en toekomstwaarde van het groen.

Belevingswaarde

Bij belevingswaarde gaat het om de omgeving als kwalitatief hoogwaardig en prettig te ervaren. Het gaat daarbij in de Scheveningse situatie om ligging aan de kust, type beplanting en beheer, aansluiten bij stedenbouwkundig karakter van wijken, de hoeveelheid groen, karakter verbindende straten en lanen. De aanwezigheid van grote groengebieden geven het stadsdeel een groen karakter, ondanks grote delen met een stedelijke bebouwing. Het wijk- en buurtgroen is ontworpen volgens de normen van de tijd van aanleg. Het stadsdeel bevindt zich in het duingebied, wat zichtbaar is door kenmerkende planten en dieren. Er zijn nog restanten van de oorspronkelijk duinbeplanting en de haagse beek, gevoed met kwelwater uit de duinen. Het meeste wijk- en buurtgroen is niet anders ingericht dan in de rest van de stad en gemeten naar de normen voldoet het aan de eisen. Grootschalig - en kostenefficiënt onderhoud leiden tot rigoureuze ingrepen die op korte termijn een grote impact hebben op de belevingswaarde. Struiken worden tot op de grond gesnoeid en ook ten aanzien van het maaibeheer is maatwerk lastig. Ook burgerinitiatieven als het beplanten van boomspiegels sneuvelen vaak bij onderhoud. Straatbomen zijn belangrijk voor de groenbeleving van een straat. Veel bomen zijn groot en indrukwekkend, maar in de laatste fase van hun bestaan. Vervanging zal een grote impact hebben op de belevingswaarde. Vlak bij de kust verdragen bomen de zoute lucht niet en zijn weinig bomen te vinden.

In bijzonder gebieden als winkelstraten dragen plantenbakken bij aan de belevingswaarde. Deze worden vaak hoog gewaardeerd, ondanks dat hun impact op de beleving vaak zeer lokaal is.

Het stedenbouwkundig karakter van de verschillende woonwijken is tamelijk verschillend, ook omdat ze in verschillende tijden zijn gebouwd en verschillende karakteristieken hebben. In sommige van die wijken draagt het particulier groen ook in belangrijke mate bij aan de beleving.

De karakteristieke verbindende lijnen gevormd door lanen en kanalen haaks op de kust geven structuur en herkenbaarheid op stadsdeel niveau. Deze lijnen hebben elk hun eigen karakteristiek en problematiek. Bij sommige daarvan zijn de bermnen geheel of gedeeltelijk omgevormd naar bloeiend grasland.

Wijken hebben elk hun eigen karakter en toch zijn op stedenbouwkundig niveau zones met overeenkomsten aan te wijzen:

1. Wijken aan de kust: dicht bebouwd, zeeklimaat
De wijken aan de kust zijn Scheveningen Bad, Scheveningen Dorp, Scheveningen Haven en Duindorp. Elke wijk heeft een specifieke eigen structuur. Overal is de kust en zee voelbaar vanwege de wind, de zoute lucht en de specifieke zee beplanting. De groeiomstandigheden voor bomen zijn slecht of beperkt. De afwezigheid van groen maakt dat enkele straten er hard en kaal uitzien. Vergroening is hier een opgave.
2. Wijken met gesloten bouwblokken: stedelijk, formeel, klassiek
De wijken met gesloten bouwblokken hebben een klassieke, hiërarchische structuur en opbouw. Het groen is een entourage voor de woonomgeving: het oogt klassiek en toch vriendelijk.
3. Wijken rond de grote groengebieden: lommerrijk, statig
In de groene villawijken wordt het beeld mede bepaald door particulier groen (tuinen en terreinen) en sluit het door de lommerrijke lanen en tuinen aan op de grote groengebieden.
4. Wederopbouw: open structuur, deels hoogbouw
Het gebied rond de ecologische verbindingszone Stadhoudersplantsoen/ Haagse Beek is een apart gebied tussen de oorspronkelijke wijken aan de rand van Zorgvliet, Duinoord en het Statenkwartier.
5. De lange lijnen naar zee
De structurerende lijnen liggen dwars op de kust en zijn waardevol voor de herkenbaarheid, oriëntatie en de groenstructuur.

Gebruikswaarde

Bij gebruikswaarde gaat het om doelmatigheid en functionele samenhang. De gebruikswaarde van groen is afhankelijk van de samenstelling van de bevolking. Groen draagt actief en passief bij aan de gezondheid van mensen, bijvoorbeeld omdat het hen aanzet tot bewegen of ze zich beter voelen. Daarbij functioneert groen op verschillende schaalniveaus in de wijk, namelijk wijkgroen, buurtgroen, straatgroen en blokgroen. Soms zijn er spanningsvelden tussen ecologische potentie en cultuurhistorische waarde, tussen spelen en representatieve uitstraling en tussen ruimte voor verkeer en parkeren en groen. Het Scheveningse wijk- en buurtgroen is divers in maat en functie. In de villawijken rondom de grote groengebieden ligt het accent op groen met hoge natuurwaarde en dit past goed bij dit woonmilieu. In de dichter bebouwde wijken Statenkwartier en het

noordelijke deel van het Belgisch Park is relatief weinig buurtgroen met speelfunctie te vinden. In Scheveningen Bad en Haven is opvallend weinig straat- en blokgroen. In de wijkparken staat de groene, historische entourage onder druk van verkeersruimte en/of spelen.

Toekomstwaarde

Bij toekomstwaarde gaat over duurzaamheid, toekomstbestendigheid en beheersbaarheid. Het gaat daarbij om aspecten als waterbeheersing, ecologische structuur en leefbaarheid. Groen kan een belangrijk temperend effect hebben op de opwarming in de stad ten gevolge van de verwachte temperatuur stijging door het bieden van schaduw, doordat het groen zelf minder opwarmt en door de verkoeling ten gevolge van het verdampen van water. Groen kan ook als waterberging dienen en zo de gevolgen van extreme neerslag temperen.

In Scheveningen ligt een vergroeningsopgave in het kader van de klimaatadaptatie. Naast aanleg van nieuw groen is behoud van bestaand groen – openbaar of particulier – van belang. Voorlichting over groen en natuurontwikkeling is noodzakelijk, zodat ook tuineigenaren zich betrokken voelen en meedoen om een zo groen mogelijke leefomgeving te creëren.

Visie

In de visie worden drie zones onderscheiden die elk een eigen aanpak vereisen voor de verbetering van het wijk- en buurtgroen. De visie geeft een richting. De grenzen tussen de deelgebieden zijn niet hard, er zit overlap tussen de gebieden. Wat per gebied genoemd wordt, kan ook in een ander gebied toegepast worden.

1. De kuststrook: Scheveningen Bad, Dorp, Haven en Duindorp.

In deze zone is het toevoegen van groen waar mogelijk de opgave. Bij de plantkeuze en -locatie moet rekening worden gehouden met de specifieke eisen van het zeeklimaat. Vanwege de dichte bebouwing en het zeeklimaat vraagt vergroening om maatwerk per plek, ook wat betreft planten en soorten. Door een aanplant met groepen bomen met verschillende types ontstaat een mix van beplanting die ongelijkmatig, haast toevallig is verspreid. De kwaliteit van bestaande beplanting kan verbeterd worden door meer bomen en struiken bij te planten zodat meer beschutting ontstaat.

In het Havenkwartier/Vissenbuurt is vergroening tegen hittestress een urgente opgave. Waar de ruimte te beperkt is zouden 'plantzuilen' uitkomst kunnen bieden.

2. Wijken met gesloten bouwblokken: Duinoord, Statenkwartier, Geuzenkwartier en noordelijk deel van Belgisch Park.

In deze relatief dichtbevolkte wijken is het groen ontworpen als groene entourage en later in gebruik genomen voor andere doeleinden zoals spel en sport en parkeren.

Het is voor de uitstraling van de wijk van groot belang dat de historische plantsoenen en de laanstructuur worden versterkt. De enige oplossing om dat te bereiken is het uitbreiden van het areaal voor spelen, ontmoeten en verblijf. Tegelijk is dit de kans om een fijnmazig groen netwerk aan te leggen dat de ecologische hoofdstructuur aanvult en dus versterkt.

De groene entourage zijn de plantsoenen en lanen die al sinds de aanleg van de wijken voor allure zorgen. Een deel van de opgave is het herstellen van de samenhang van de plantsoenen door het versmallen van verkeersruimte en eventueel aanplant van laanbomen.

3. Groene villawijken: van Stolkpark, Zorgvliet, Wittebrug, Duttendel.

Hier is het borgen van de groene kwaliteit de grootste opgave. Particulier groen speelt daarbij een belangrijke rol. Het groen is onderdeel van de woon- en werkomgeving en draagt bij aan de (ecologische) kwaliteit van de grote groengebieden. Bij de groene kwaliteit hoort dat bij kap van bomen weer dezelfde hoeveelheid bomen ter plaatse wordt terug geplant en dat lanen ook in laanverband terug geplant worden.

Het groen in de wijken rondom de grote groengebieden maakt integraal onderdeel uit van het stedenbouwkundig ontwerp en is onlosmakelijk verbonden met de historische uitstraling. Bestaande straatprofielen en boomtypes horen daarbij. De inrichting van plantsoenen met een meer ecologisch assortiment van inheemse soorten, specifiek maai-beheer en bijvoorbeeld een ecologisch bollenmengsel kan een hogere sierwaarde hebben dan gazon met sierstruiken. Verandering in assortiment kan op sommige plekken juist gewenst zijn.

Voorbeeldprojecten voor de uitwerking

1: Wijken aan de kust: dicht bebouwd, zeeklimaat

Groen rond de haven

Rondom Scheveningen Haven liggen een aantal grotere verharde gebieden waar kansen voor vergroening liggen, zoals het Schippersplein, de Duindorpdam, de Sluis bij het Afvoerkanaal verhardingsvlak bij de benzinepomp Duinstraat naast de groene trambaan, de middenberm van de Zeesluisweg, de omgeving van de speeltuin aan de Zeesluisweg;

Mogelijk kan helmgras meer landinwaarts worden aangevuld met duindoorn of duinroos.

Verbeteren wijkpark Haringkade

Het wijkpark aan de Badhuiskade/Haringkade is toe aan een renovatie van het groen en het spelen. Een ontwerp moet de – nader te inventariseren – speelwensen combineren met een samenhangende groene lijst die een stevige verbinding met de grote groengebieden vormt. Vanuit het oogpunt van verkoeling moet het oppervlak verharding worden verminderd. In het beplantingsplan kan de aanwezige gradiënt van beplanting in de richting van de zee nog beter zichtbaar gemaakt worden. De oorspronkelijke afmetingen van de gedempte haven kunnen misschien ook zichtbaar worden gemaakt door middel van een bomenrij, een haag of een pad.

Transformatie van het Afvoerkanaal

Het Afvoerkanaal heeft een belangrijke technische functie die gecombineerd zou kunnen worden met ecologische kwaliteit, verblijf en een wandelroute. In beplanting kan een verschil gemaakt worden tussen kustsoorten in nabijheid van de zee en soorten van de binnenduinrand meer landinwaarts. Door een soort ‘balkons’ kunnen aan de steile oevers verblijfs- en speelplekken worden toegevoegd. Een ander element is een doorlopende wandelroute op waterniveau.

2: Wijken met gesloten bouwblokken: stedelijk, formeel, klassiek

Versterken Laanstructuur

Het is voor de uitstraling van de wijk van groot belang dat de bestaande laanstructuren binnen de wijken behouden blijven. Dat gaat het beste met lanen met één soort bomen van dezelfde leeftijd. Als verschillende bomen per laan worden gekozen, zijn de risico's beperkt. Bij vervanging is vroegtijdig overleg met de bewoners noodzakelijk, waarbij voor- en nadelen van tegelijk planten besproken moeten worden. Soms kan ook voor een vervanging in deelstukken worden gekozen. In de woonstraten zou wel met verschillende soorten door elkaar geplant kunnen worden.

Fijnmazig netwerk

Met name in de wijken met gesloten bouwblokken is de kans en de noodzaak voor een meer fijnmazig groen netwerk aanwezig. De eerste stap is het bestaande groen onder de loep te nemen. Waar kan het beheer ecologisch, waar kunnen schuilmogelijkheden voor dieren in de vorm van struiken worden toegevoegd? Een onderdeel is het uitbreiden van

het areaal extensief gemaaid gras met verarming van de grond, zodat areaal natuurvriendelijke ruigtes toeneemt. Dit kan alleen waar het gras niet gebruikt wordt voor spel, verblijf of uitreengebied voor honden.

De tweede stap is het zoeken naar nieuwe verbindingen, bijvoorbeeld tussen de duinbosjes en andere groengebieden. In de bestaande stad is de ruimte en het budget beperkt en dus zal de toevoeging van nieuwe bomen en plantvakken in de openbare ruimte beperkt zijn. De grootste kansen liggen in het Statenkwartier: Op de hoeken tussen de diagonale lanen en de zijstraten zijn de stoepen heel breed. Een andere kans zou de aanleg van een groene middenberm in de Willem de Zwijgerlaan met erin opgenomen speelvoorzieningen zijn. Ook in Duinoord zouden alternatieve parkeeroplossingen de mogelijkheid bieden om meer groen te kunnen aanleggen leggen in de vorm van straatbomen en grote boomspiegels. Naast verminderen van asfalt en vergroening zijn ook extra plekken voor ontmoeting, sport en spel nodig zodat dit niet ten koste gaat van de historische plantsoenen.

Groene entourage

Op de pleinen Sweelinckplein, Frederik Hendriklaan en Statenplein is het zaak om de groene, historische uitstraling te handhaven en te verbeteren. Door toepassing van nieuw plantmateriaal is verbetering mogelijk zoals langere bloei, betere bodembedekking en insecten-vriendelijkheid.

Een afwisselingsrijke en uitbundige beplanting in de middenberm van de Badhuiskade zou de uitstraling sterk verbeteren.

3: Wijken rond de grote groengebieden: lommerrijk, statig

Verandering in assortiment van beplanting kan op sommige plekken gewenst zijn voor meer ecologische waarde en een hogere sierwaarde. Hiervoor kunnen plantsoenen worden voorzien van inheemse soorten, en bijvoorbeeld een ecologisch bollenmengsel. Ook specifiek maaibeheer kan een bijdrage leveren. Voorbeeld is het plantsoen aan de Gentsestraat waar de beplanting veel bloemrijker en uitbundiger zou kunnen zijn. Bij zowel de boom- als de struikkeuzes is het van belang om inheemse soorten te planten, omdat vlinders en overige insecten er voedsel kunnen vinden.

4: Wederopbouw: open structuur, deels hoogbouw

Bijzondere waarde Haagse Beek

Het fijnmazige netwerk in de straten en tuinen zal bestaan uit bloemrijke plekjes, struwe-

len en bomen. De Haagse Beek is een ander ecotoop: van water en oevers. De specifieke soorten van amfibieën, libellen en watervogels kunnen alleen hier een plek krijgen. Daarom is het voorstel om in het Stadhoudersplantsoen meer ruimte te maken voor ecologie en natuurontwikkeling. Dit versterkt ook het ruimtelijk karakter van het gebied. Samen met de laanstructuur kan zo een stevigere aansluiting met de aanliggende wijken gemaakt worden.

Er zijn kansen de groene entourage van het Stadhoudersplantsoen te verbeteren door een duidelijke inrichting als een natuurlijke zone. Op deze wijze krijgt het meer identiteit en smeedt het stevige groen de wijken beter aan elkaar.

5: De lange lijnen naar zee

De groene lijnen en lanen eindigen allemaal in de kuststrook. In de inventarisatie is onder 'karakteristieke lijnen' beschreven dat de beëindiging van vrijwel alle lijnen sterker en groener kan. Door de bomen en bermen zo ver door te zetten als het kustklimaat het toelaat, krijgen deze inpridders meer betekenis en dragen bij aan een groenere sfeer in de wijken.

Een groene trambaan kent beperkingen voor ecologisch beheer omdat de beplanting en maximale hoogte mag hebben. Mogelijk kan er door verarming een lage natuurlijke beplanting groeien.

Bomen aan de zijkanten van de Badhuisweg zouden het beeld verzachten en schaduw geven op het grote, verhittingsgevoelige verhardingsoppervlak. Dit gaat echter ten koste van parkeerplaatsen.

Visie wijk- en buurtgroen stadsdeel Scheveningen

 Wijken aan de kust:
accent op kustklimaat bestendige vergroening

 Wijken met gesloten bouwblokken:
*accent op versterken groene entourage,
 aandacht voor een fijnmazig netwerk*

 *open bebouwingstructuur
 aansluiting van de wijken onderling*

 Groene villawijken:
accent op koesteren groene kwaliteit met hedendaags assortiment

Deelgebieden

Op basis van de inventarisatie kan het stadsdeel Scheveningen op hoofdlijnen in drie delen worden onderverdeeld: de Kuststrook, de wijken met gesloten bouwblokken en de groene villawijken. Per zone komen in grote lijn de zwaktes en kansen van het wijk- en buurtgroen overeen.

Elke gebied heeft eigen kenmerken ten aanzien van de stedenbouwkundige structuur, de opbouw van de wijk (bewoners) en het gebruik van groen. Elk deel heeft dus ook eigen opgaven ten aanzien van vergroening en ecologie, en mogelijke maatregelen tegen hittestress.

1. De kuststrook: Scheveningen Bad, Dorp, Haven en Duindorp.

In deze zone is het toevoegen van groen, waar mogelijk, de opgave. Bij de plantkeuze en -locatie moet rekening worden gehouden met de specifieke eisen van het zeeklimaat.

2. Wijken met gesloten bouwblokken: Duinoord, Statenkwartier, Geuzenkwartier en noordelijk deel van Belgisch Park.

In deze relatief dichtbevolkte wijken is het groen ontworpen als groene entourage en later in gebruik genomen voor andere doeleinden zoals spel en sport en parkeren. Het is voor de uitstraling van de wijk van groot belang dat de historische plantsoenen behouden blijven en de laanstructuur versterkt wordt. De enige oplossing om dat te bereiken is het uitbreiden van het areaal voor spelen, ontmoeten en verblijf. Tegelijk is dit de kans om een fijnmazig groen netwerk aan te leggen dat de ecologische hoofdstructuur aanvult en dus versterkt.

3. Groene villawijken: van Stolkpark, Zorgvliet, Wittebrug, Duttendel.

Hier is het borgen van de groene kwaliteit en biodiversiteit de grootste opgave. Particulier groen speelt daarbij een belangrijke rol.

De visie geeft een richting, een aanpak voor verdere ontwikkeling. Binnen de deelgebieden zijn er veel nuances in inrichting, wensen van bewoners die op een kleinere schaal spelen. De grenzen tussen de deelgebieden zijn niet hard, er zit overlap tussen de gebieden. Wat per gebied genoemd wordt, is een prioriteit en dat houdt dus in dat het ook in een ander gebied toegepast kan worden.

aan de kust: Scheveningen Dorp

gesloten bouwblokken: Statenkwartier

Groene villawijken: Van Stolkpark

kuststrook

De Kuststrook

De aandacht voor het groen in de kuststrook is vooral gericht op verminderen van hittestress en inzetten van groen voor het verbeteren van de leefbaarheid. Vanwege de dichte bebouwing en het zeeklimaat vraagt vergroening om maatwerk per plek. Met name in het Havenkwartier/Vissenbuurt is vergroening als maatregel een urgente opgave.

Meer kleinschalig groen

In de dicht bebouwde gebieden aan de kust is het zaak om plekken te vinden die alsnog kunnen worden vergroend. Vanwege het zeeklimaat vraagt vergroening om maatwerk per plek wat betreft mogelijke aantal planten en soorten. De richtlijn voor de groepering van bomen zodat deze tot wasdom komen komt uit de nota 'Bomen tot in de branding'.

Door een aanplant met groepen bomen met verschillende types ontstaat een mix van beplanting die ongelijkmatig, haast toevallig is verspreid. Dit past goed bij de diverse bebouwing en de korte straten die in alle wijken aan de kust voorkomen.

Het is ook zaak om de reeds beplante gebieden te verbeteren door er meer bomen en struiken bij te planten waar beschutting ontbreekt.

Niet alle bewoners zijn op de hoogte van de meerwaarde van deze incidentele beplanting. Voorlichting vanuit het stadsdeel zou kunnen helpen het nut en de noodzaak van kleinschalig groen met betrekking tot ecologie, klimaat en verbetering van de woon-omgeving onder de aandacht te brengen.

In het stadsdeel Centrum zijn recentelijk bewoners gevraagd plekken voor vergroening te noemen. Dit heeft tot veel reacties geleid en een aantal projecten zijn onder grote belangstelling van de omwonenden uitgevoerd. Een dergelijke actie zou ook in bijvoorbeeld Scheveningen Dorp kunnen werken.

Waar de ruimte te beperkt is voor bomen zouden 'plantzuilen' uitkomst kunnen bieden. Het zijn stellages met klimplanten die goed zijn te beheren. Ze zijn geschikt als schuilplaats van vogels en insecten en daarom een aanvulling op de potten en geveltuinten die de bewoners zelf aanleggen en onderhouden.

'plantzuil'

particuliere plantbakken

bestaand groen plekje

Palaceplein: reeds uitgevoerd vergroeningsproject

Vergroening

Rondom Scheveningen Haven liggen een aantal grotere verharde gebieden waar kansen voor vergroening liggen:

- het Schippersplein, nu met dijken van keien rondom parkeerplaatsen;
- de Duindorpdam met een brede, pleinachtige stoep;
- de Sluis bij het Afvoerkanaal met bestrating ook op de hellingen;
- verhardingsvlak bij de benzinepomp Duinstraat naast de groene trambaan;
- de middenberm van de Zeesluisweg;
- de omgeving van de speeltuin aan de Zeesluisweg;
- het Norfolkterrein waar groen wordt opgenomen in het bouwplan en zorgvuldige groenplanning bij de inrichting een vereiste is.

Beplanting van deze – en mogelijk nog meer – gebieden zou een grote impuls betekenen voor het relatief harde gebied rondom de haven. Op de al eerder groen aangelegde rotonde Zeesluisweg is helmgras gebruikt. De kans bestaat dat dit de enige beplanting is die bij het Afvoerkanaal groeit. Landinwaarts zou een ander assortiment dat wel het duinkarakter heeft, zoals duindoorn of duinroos, een prettige aanvulling zijn.

Middelen voor aanleg van dit extra groen zijn nog niet gereserveerd. Het is ook van belang om na aanleg extra middelen voor beheer te reserveren.

Groene inprikkers

De groene lijnen en lanen (in de inventarisatie beschreven) eindigen allemaal in de kuststrook. In de inventarisatie is onder 'karakteristieke lijnen' beschreven dat de beëindiging van vrijwel alle lijnen sterker en groener kan. Door de bomen en bermen zo ver door te zetten als het kustklimaat het toelaat, krijgen deze inprikkers meer betekenis en dragen bij aan een groenere sfeer in de wijken.

vergroeningskans Zeesluisweg

vergroeningskans Zeesluisweg

vergroeningskans sluis Afvoerkanaal

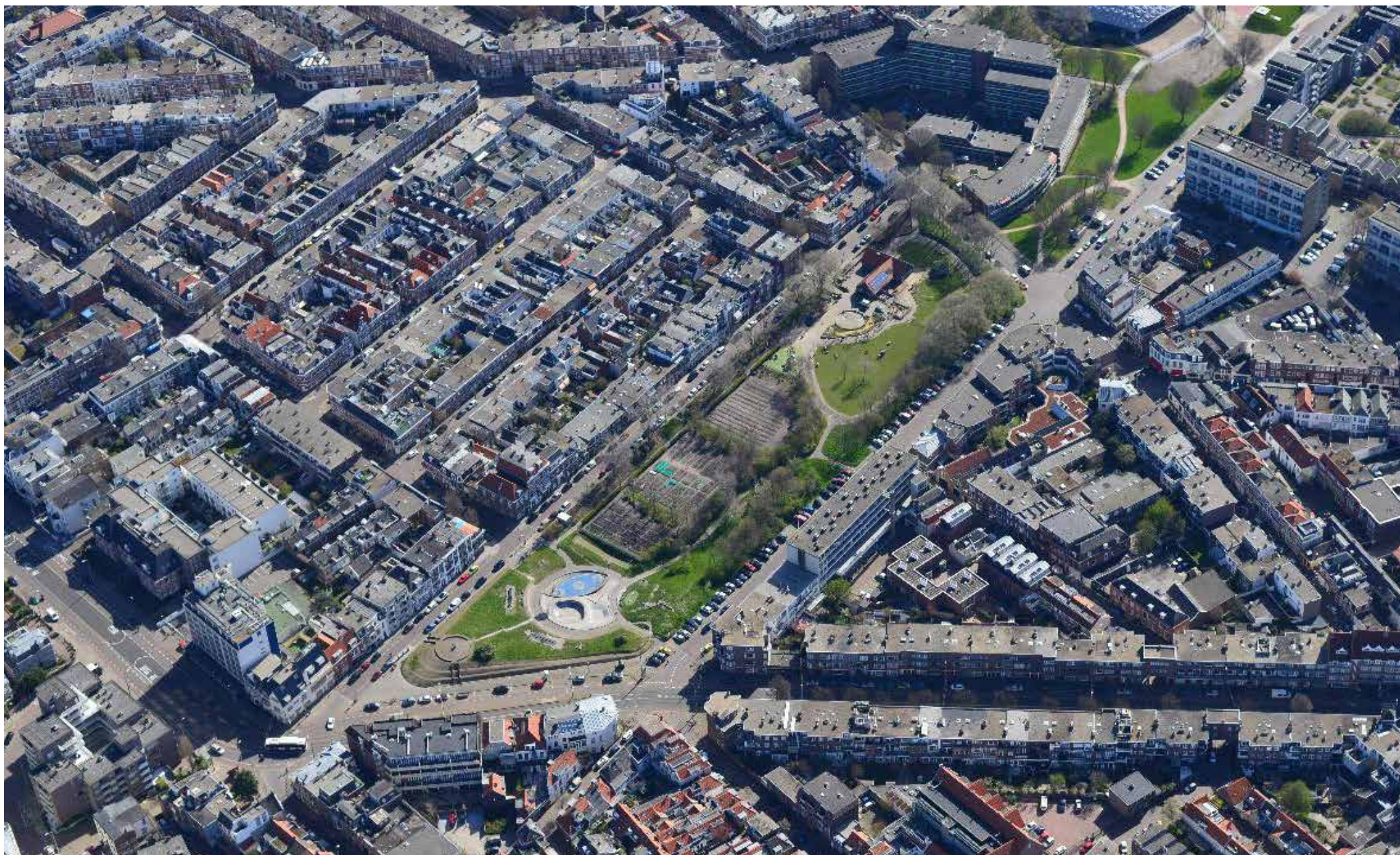
vergroeningskans Duindorpdam

vergroeningskans Schipperplein

vergroeningskans Duinstraat

wijkpark Haringkade

Verbeteren wijkpark Haringkade

Het wijkpark aan de Badhuiskade/Haringkade is toe aan een renovatie van het groen en het spelen. Een ontwerp moet de – nader te inventariseren – speelwensen combineren met een samenhangende groene lijst die een stevige verbinding met de grote groengebieden vormt. Vanuit het oogpunt van verkoeling moet het oppervlak verharding worden verminderd. In het beplantingsplan kan de aanwezige gradiënt van beplanting in de richting van de zee nog beter zichtbaar gemaakt worden. De oorspronkelijke afmetingen van de gedempte haven kunnen misschien ook zichtbaar worden gemaakt door middel van een bomenrij, een haag of een pad.

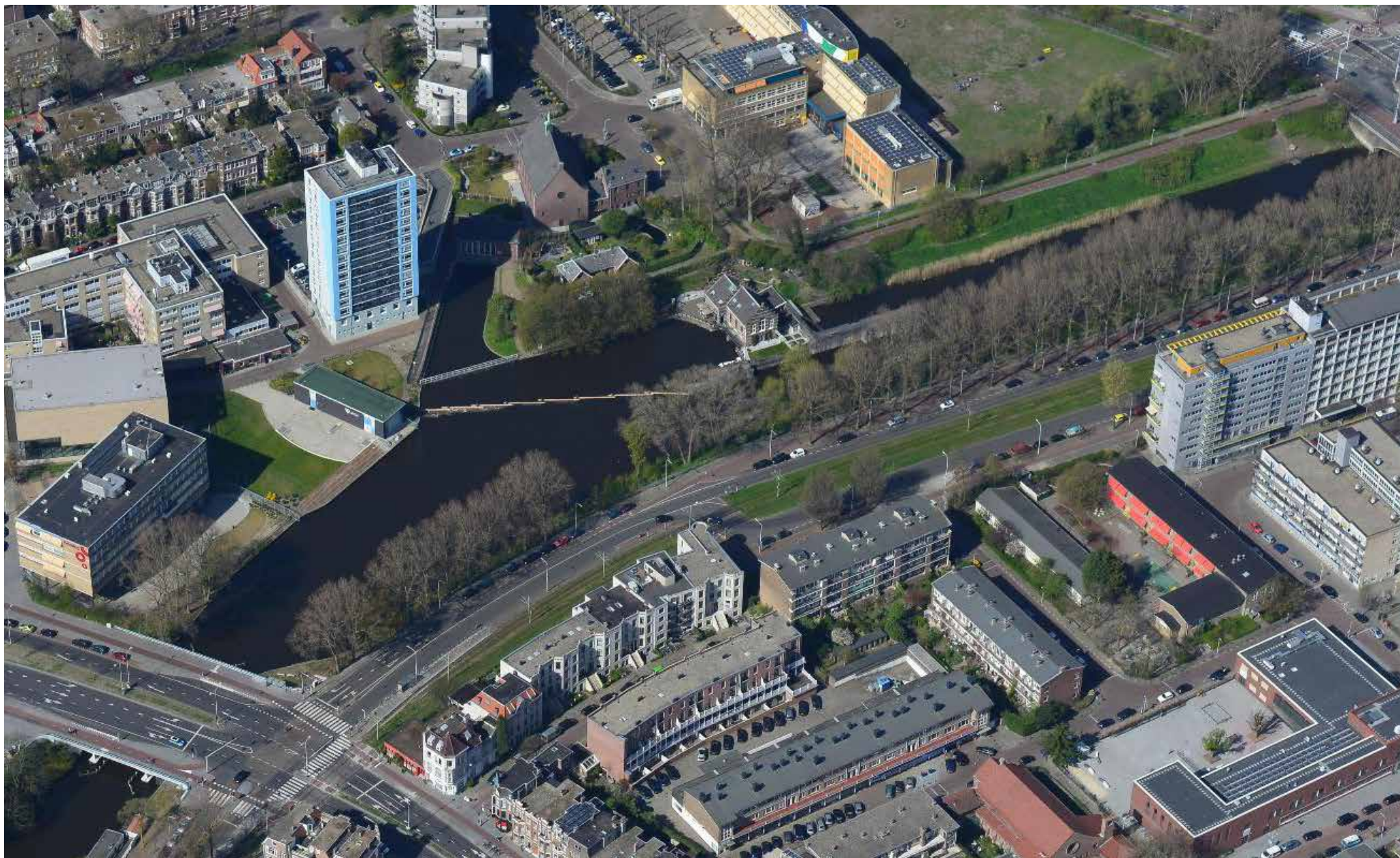
historisch beeld Haringkade (1910)

kop van de Haringkade

Haringkade wijkpark

Afvoerkanaal

Transformatie van het Afvoerkanaal

Het Afvoerkanaal heeft een belangrijke technische functie die gecombineerd zou kunnen worden met ecologische kwaliteit, verblijf en een wandelroute. Op deze wijze wordt het een nieuw wijkpark voor zowel stadsdeel Scheveningen als stadsdeel Segbroek.

Een begin valt te maken door meer kenmerkende aanplant van de groene oevers van het Afvoerkanaal zodat de herkenbaarheid als lange lijn verbeterd en de ecologische waarde wordt vergroot. In beplanting kan een verschil gemaakt worden tussen kustsoorten in nabijheid van de zee en soorten van de binnenduinrand meer landinwaarts. Door een soort 'balkons' kunnen aan de steile oevers verblijfs- en speelplekken worden toegevoegd.

Een ander element is een doorlopende wandelroute op waterniveau.

referentie 'balkon' op de helling

referentie pad op waterniveau

wijken met gesloten bouwblokken

Wijken met gesloten bouwblokken

Groene entourage

De groene entourage zijn de plantsoenen en lanen die al sinds de aanleg van de wijken voor allure zorgen.

Een deel van de opgave is het herstellen van de samenhang van de plantsoenen door het versmallen van verkeersruimte en eventueel aanplant van laanbomen. Dit geldt voor:

- Sweelinckplein (Koningin Emmakade, Waldeck Pyrmontkade;
- Stadhouderslaan (aan de kant van Duinoord, Valeriusstraat);
- Frederik Hendrikplein (wordt al opgepakt in de herinrichting;
- Statenplein (middenberm Stadhouderslaan).

Op de pleinen Sweelinckplein, Frederik Hendriklaan en Statenplein is het zaak om de groene, historische uitstraling te handhaven en te verbeteren. Het handhaven van het oorspronkelijke plantmateriaal is niet aan te bevelen omdat het tegenwoordig toegepaste plantmateriaal vaak betere eigenschappen heeft, zoals langere bloei, betere bodembedekking en insecten-vriendelijkheid is.

Op het Stadhoudersplantsoen ligt een kans om de groene entourage meer identiteit te geven door een meer consequente, stevigere inrichting. Dit geeft meer identiteit aan het gebied en kan de aanliggende oudere wijken beter aan elkaar smeden.

Naast de verkeerskundige opgave van verminderen van asfalt en vergroening is het ook noodzakelijk om naar aanvullende plekken voor ontmoeting, sport en spel te zoeken zodat de uitstraling en het groen van de historische plantsoenen gewaarborgd blijft. De grootste kansen liggen in het Statenviertel: Op de hoeken tussen de diagonale lanen en de zijstraten zijn de stoepen heel breed. De overmaat aan verharding kan worden ingericht met kleine perkjes, banken en spelaanleidingen.

Een andere kans zou de aanleg van een groene middenberm in de Willem de Zwijgerlaan waarin speelvoorzieningen opgenomen zijn. Het is een ambitieuze ingreep, want in deze dichte wijken moet het parkeren op dit moment worden gecompenseerd. In reeds bestaande plannen worden de groeiomstandigheden van de bomen verbeterd maar het parkeren eronder blijft behouden. Voor een structurele oplossing valt te denken aan ondergrondse garages. Ook in Duinoord zouden alternatieve parkeeroplos-

singen de mogelijkheid bieden om meer groen te kunnen aanleggen in de vorm van straatbomen en grote boomspiegels.

Er zijn kansen de groene entourage van het Stadhoudersplantsoen als geheel te verbeteren door een duidelijke keuze voor de sfeer en inrichting van een natuurlijke zone. Op deze wijze krijgt het meer identiteit en smeedt het stevige groen de wijken beter aan elkaar. Rondom de nieuwbouw Verhulstplein komt een entourage die direct aansluit op de woonomgeving en omliggende parken. Het beplantingsvoorstel sluit aan op de sfeer en inrichting van het Stadhoudersplantsoen.

Versterken Laanstructuur

Het is voor de uitstraling van de wijk van groot belang dat de bestaande laanstructuren binnen de wijken behouden blijven. Binnen de wijken met gesloten bouwblokken zijn dit de al benoemde hoofdlijnen Stadhouderslaan - Statenlaan en Van Boetzelaerlaan en ook hoofdstraten met laanbeplanting zoals de Willem de Zwijgerlaan, de Groot Hertoginnelaan en de Stevinstraat.

Het meest herkenbaar en ruimtelijk structurerend zijn lanen met een soort van dezelfde leeftijd. Dit is weliswaar kwetsbaar voor ziektes (een hele laan kan tegelijk worden aangetast), maar als er per laan een andere soort wordt gekozen is het risico te overzien. Meestal is het niet wenselijk om een laan in een keer te vervangen omdat bewoners geen 'kaalslag' willen. Hoe een laanbeplanting wordt vervangen moet dus per geval worden bekeken. Overleg met de betreffende wijkorganisatie is noodzakelijk. Als het profiel helemaal wordt aangepakt zoals bij infrastructuurprojecten is meestal een vervanging van alle bomen tegelijk de enige optie, ook al wordt geprobeerd dit zoveel mogelijk te voorkomen. Een voordeel van deze methode is dat de bomen tegelijk opgroeien, elkaar niet beconcurreren in de groei en dat het eindbeeld stevig en samenhangend is. Bij uitval vanwege ouderdom van bomen wordt vaak voor een vervanging in deelstukken gekozen.

Aanplant van bomen in een groter formaat kan een oplossing zijn om het groene beeld na kap sneller weer te herstellen. Dit is een financiële en technische kwestie (het kan alleen bij relatief lage grondwaterstanden) die per project bekeken moet worden. Daarnaast slaan jongere bomen vaak beter aan.

In de woonstraten zou wel met verschillende soorten door elkaar geplant kunnen worden. Dan kan het -in smalle straten gangbare - assortiment van kleine soorten worden aangevuld met enkele iets hogere accenten (bijvoorbeeld kleine sierappels van maximaal vijf meter bij woningen en sierperen van maximaal 10 meter bij een 'blinde' muur op een hoek).

Fijnmazig netwerk

Met name in de wijken met gesloten bouwblokken is de kans en de noodzaak voor een meer fijnmazig groen netwerk aanwezig. De eerste stap is het bestaande groen onder de loep te nemen. Waar kan het beheer ecologisch, waar kunnen schuilmogelijkheden voor dieren in de vorm van struiken worden toegevoegd? Een onderdeel is het uitbreiden van het areaal extensief gemaaid gras met verarming van de grond, zodat areaal natuurvriendelijke ruigtes toeneemt. Dit kan alleen waar het gras niet gebruikt wordt voor spel, verblijf of uitrenged voor honden.

Ook een groene trambaan kent beperkingen voor ecologisch beheer omdat de beplanting en maximale hoogte mag hebben. Nu is het gazon dat vaak gemaaid moet worden en een lage ecologische waarde heeft voor insecten en vlinders. Onderzocht moet worden of door verarming natuurlijke beplanting kan groeien die laag blijft en dus niet of nauwelijks moet worden gemaaid.

Bij zowel de boom- als de struikkeuzes is het van belang om inheemse soorten te planten, omdat vlinders en overige insecten er voedsel kunnen vinden.

De tweede stap is het zoeken naar nieuwe verbindingen, bijvoorbeeld tussen de duinbosjes en andere groengebieden. In de bestaande stad is de ruimte en het budget beperkt en dus zal de toevoeging van nieuwe bomen en plantvakken in de openbare ruimte beperkt zijn. Een extraatje moet dus van particulieren komen. Initiatieven van bewoners om bijvoorbeeld boomspiegels te beplanten/zaad van wilde planten te strooien en te onderhouden moeten dus gekoesterd worden. Extra stukjes met bloeiende soorten zorgen dat vlinders, bijen, zangvogels aan de straatkant meer plek krijgen.

Verder is voorlichting over het groenhouden/vergroenen van tuinen van belang. Op deze wijze kan het wijkgroen samen met particuliere tuinen een netwerkfunctie vervullen als een aanvullende structuur op de ecologische hoofdstructuur.

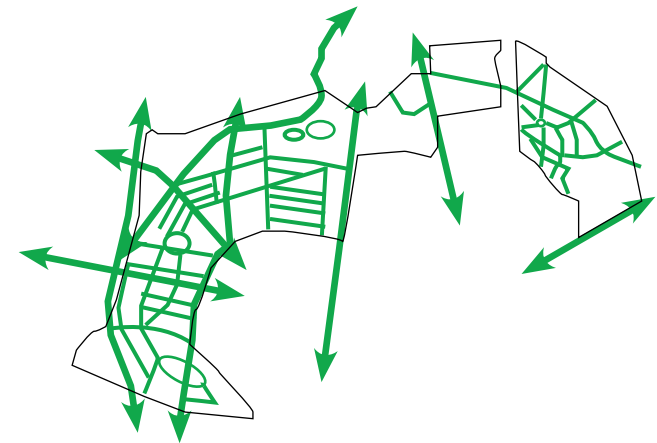
Bijzondere waarde Haagse Beek

Het fijnmazige netwerk in de straten en tuinen zal bestaan uit bloemrijke plekjes, struwelen en bomen. De Haagse Beek is een ander ecotoop: van water en oevers. De specifieke soorten van amfibieën, libellen en watervogels kunnen alleen hier een plek krijgen. Daarom is het voorstel om in het Stadhoudersplantsoen meer ruimte te maken

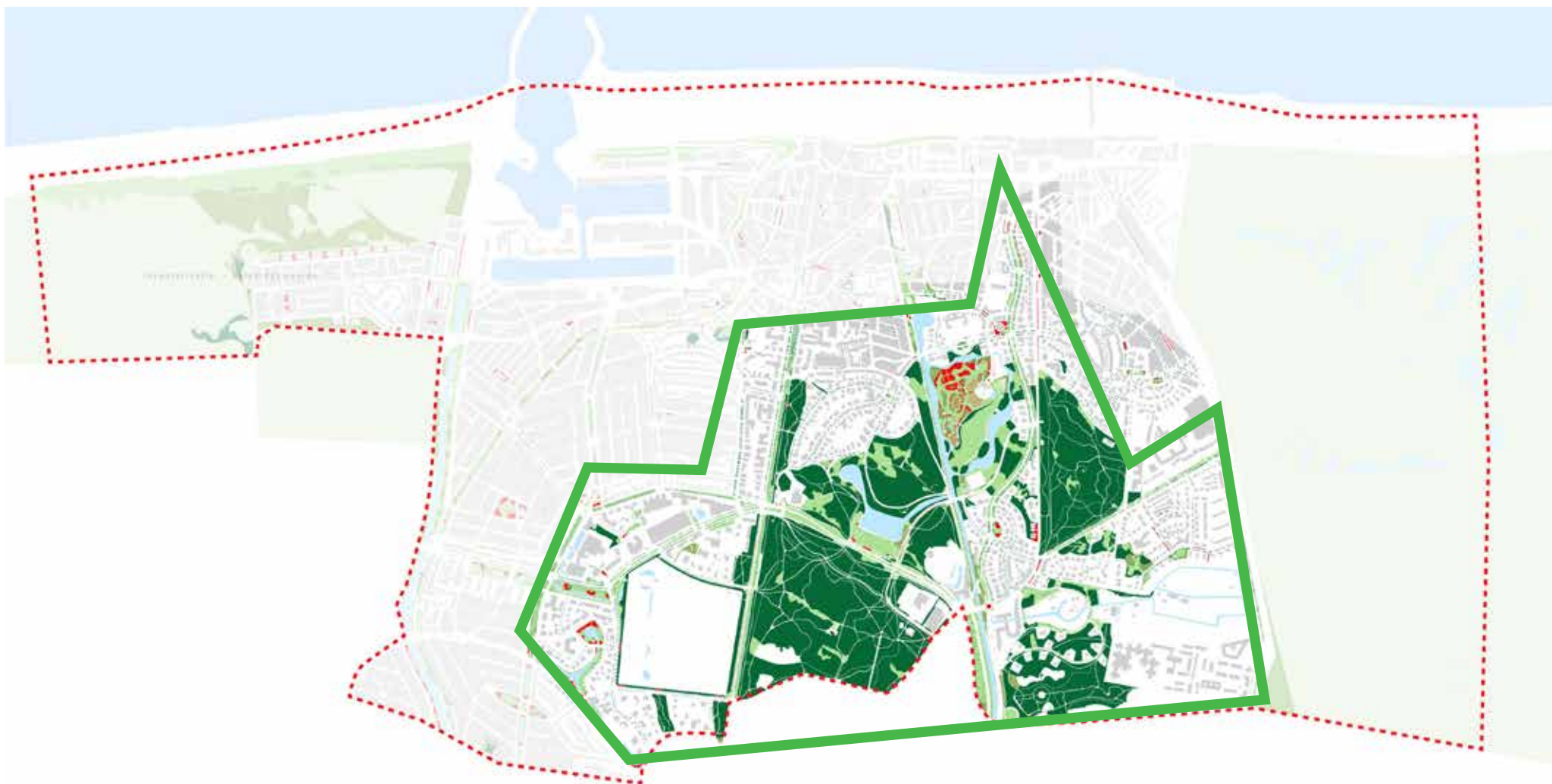
voor ecologie en natuurontwikkeling. Dit versterkt ook het ruimtelijk karakter van het gebied. Samen met de laanstructuur kan zo een stevigere aansluiting met de aanliggende wijken gemaakt worden.

Dit houdt in:

- Meer graslanden, minder gazon (ecologisch maaigebied);
- Meer zachte oevers, minder beschoeiing;
- Natuur als hoofdthema, andere functies, zoals paden, bruggen en speelvoorzieningen worden ingepast. Hierbij rekening houden met het feit dat de vraag naar speelplekken vanuit Duinoord/het Statenkwartier komt waar veel meer kinderen wonen dan in Zorgvliet.

schema fijnmazig netwerk

groene wijken dicht bij de grote groengebieden

Groene villawijken

Koesteren groene kwaliteit

In deze wijken gaat het met name om het behouden en versterken van de groene entourage. Het groen is onderdeel van de woon- en werkomgeving en draagt bij aan de (ecologische) kwaliteit van de grote groengebieden.

De groene uitstraling wordt voor een belangrijk deel bepaald door de tuinen. Het is van groot belang om het bestaande bewustzijn daarvan in stand te houden. De gemeente kan dit bewustzijn door voorlichting versterken. Een belangrijke rol spelen de bewoners zelf als deze met elkaar in gesprek blijven.

Bij de groene kwaliteit hoort dat bij kap van bomen weer dezelfde hoeveelheid bomen ter plaatse wordt terug geplant en dat lanen ook in laanverband (terug) geplant worden.

Assortiment onder de loep

Het groen in de wijken rondom de grote groengebieden maakt integraal onderdeel uit van het stedenbouwkundig ontwerp en is onlosmakelijk verbonden met de historische uitstraling. In nieuwe wijken zouden hele andere straatprofielen en boomtypes worden geplant. Voorbeeld is de straat Van Stolkpark waar hoge bomen (1e grootte, worden groter dan 15 meter) in een relatief smalle straat staan. Deze maat bomen hoort bij de stedenbouwkundige opzet en in het geval van herplant (wat nu niet aan de orde is) zou het een groot kwaliteitsverlies zijn als een boom die lager groeit (3e grootte) ervoor in de plaats zou komen.

De inrichting van plantsoenen met een meer ecologisch assortiment van inheemse soorten, specifiek maaibeheer en bijvoorbeeld een ecologisch bollenmengsel kan een hogere sierwaarde hebben dan gazon met sierstruiken. Verandering in assortiment kan op sommige plekken juist gewenst zijn. Voorbeeld is het plantsoen aan de Gentsestraat waar de beplanting veel bloemrijker en uitbundiger zou kunnen zijn. Het lijkt er op dat in deze buurt met veel privétuinen een grasveld sporadisch wordt gebruikt om te spelen. Eventueel nieuwe beplanting zou wel met hetzelfde budget moeten worden beheerd of er zou beroep op omwonenden om mee te beheren gedaan kunnen worden.

Een afwisselingsrijke en uitbundige beplanting in de middenberm van de Badhuiskade zou de uitstraling sterk verbeteren. Bomen aan de zijkanalen zouden het beeld verzachten en schaduw geven op het grote, verhitingsgevoelige verhardingsoppervlak. Dit gaat echter ten koste van parkeerplaatsen

Inventarisatie

Scheveningen wijk- en buurtgroen. Bron: groenbeheersysteem 2016

Ligging wijk- en buurtgroen

Het openbaar groen is in beheer bij het stadsdeel Scheveningen. Dit is onderverdeeld in verschillende wijken (zie figuur rechts). Scheveningen ligt aan zee met een strandboulevard en een haven. Aan weerszijden van de bebouwde kustlijn grenzen de duingebieden Oostduinen en Westduinpark. Naast zee en duin grenst Scheveningen aan de stadsdelen Benoordenhout, Centrum en Segbroek.

Midden in het stadsdeel liggen de grote groengebieden Scheveningse bosjes en Westbroekpark, het landgoed Sorghvliet (in de wijk Zorgvliet), de Nieuwe Scheveningse bosjes en het Hubertuspark. Deze groengebieden zijn van belang voor recreatie en ecologie van de hele stad en de regio en vallen daarom niet onder het wijk- en buurtgroen.

De overzichtskaart laat het wijk- en buurtgroen zien dat onder het groenbeheer van de gemeente valt. Ook de bestaande bomen zijn weergegeven. Opvallend zijn lange lijnen en plantsoenen die zijn ingericht met een mix van gras, struiken, bomen en sierbeplanting. Kleine groengebiedjes zijn meestal beplant met sierbeplanting (rode 'snippers' op de kaart links). In veel straten zijn bomen te zien in de vorm van kleine groene puntjes.

grote groengebieden

fietsexcursie door Scheveningen van Werkgroep en Ontwerpteam

Werkgroep

De werkgroep bestaat uit actieve bewoners die via de diverse wijkberaden en bewonersgroepen zijn benaderd om mee te denken over deze visie.

Tijdens bijeenkomsten zijn de wensen over het groen geïnventariseerd en vertaald in deze visie.

Het valt op dat de bewoners zeer betrokken zijn bij de leefomgeving. Ze zijn bezorgd over het behoud van het bestaande groen en vinden dat beheermaatregelen en aanpassingen in het groen niet altijd de kwaliteit verbeteren. Voorbeelden zijn het weghalen van struiken die nestgelegenheid bieden voor vogels en het te vroeg maaien van bermen, zodat bloemen geen zaden kunnen vormen die voor het behoud van de bloemrijke vegetatie belangrijk zijn. Ze kennen ook voorbeelden waar inspanningen door bewoners, zoals aanplant van nieuwe struiken door beheermaatregelen teniet zijn gedaan.

Naast de zorg over het behoud is er ook een wens voor meer groen. Tijdens de gesprekken waren de uitstraling van het groen (passend bij de woonomgeving) en de ecologische waarde vaak een onderwerp.

De werkgroep wil ook helderheid over toekomstige ontwikkelingen van groen. Er zijn initiatieven voor vergroening, maar er is onduidelijkheid hoe het nieuwe groen beheerd kan worden met de bestaande onderhoudsbudgetten.

Verder is er de wil in de groep om zelf een bijdrage te leveren en een grote wens om te blijven meedenken over het groen. Dit kan op vele manieren, bijvoorbeeld door beheer van beplanting door bewoners (adoptiegroen) of het aandragen van initiatieven.

Wensen van de werkgroep

Tijdens de bijeenkomsten met de werkgroep zijn plekken genoemd waar men graag een beter beheer, betere inrichting of vergroening zou willen. In de bijlage wordt een meer specifieke invulling gegeven aan wensen voor de toekomst. Het is de intentie dat de gemeente (stadsdeel Scheveningen en Beleidsafdeling Stadsbeheer) deze lijst kan raadplegen als er middelen is voor verbetering van het groen en verdere vergroening. De werkgroep onderschrijft de gedachte dat deze visie voorafgaat aan incidentele wijzigingen van beheer en herinrichtingsprojecten en doelt op het behoud en de versterking van groen. Het belangrijkste onderdeel is daarom het benoemen van de bestaande kwaliteit, van bestaande zwaktes, van bedreigingen en van kansen. In overleg met de werkgroep is de inventarisatie van het stadsdeel Scheveningen ingedeeld in belevingswaarde, gebruikswaarde en toekomstwaarde.

Status van de visie

Aan deze visie is geen uitvoeringsgeld voor herinrichtingsprojecten gekoppeld. Voor herinrichting moeten dus eerst middelen worden gezocht. Voordat dan plekken daadwerkelijk worden (her)ingericht, zal participatie met direct omwonenden plaatsvinden. Dit proces vervangt dus niet de participatie bij projecten. Deze visie is een strategie voor de toekomst, op maat gemaakt voor Scheveningen. Het is geen eindbeeld, maar een scenario dat jaren moet meegaan als kapstok voor uitvoeringsplannen. Een jaarlijkse update van de lijst met uitvoeringsplannen in samenwerking met bewonersorganisaties van de betreffende wijk is gewenst. Ook zal op basis van deze visie het groenbeheer lokaal wijzigen.

Tijdens de bijeenkomsten met de werkgroep kwamen veel zaken aan de orde die onder algemeen gemeentelijk beleid vallen, zoals herplantplicht van bomen, groeiplaatsverbetering bij aanplant van bomen, het gebruik van bestrijdingsmiddelen en het handhaven van beschermd stadsgezicht. Dit beleid blijft van toepassing op de stad en dus ook Scheveningen.

voorbeeld groen in Scheveningen (Groot Hertoginnelaan)

Waardering van het wijk- en buurtgroen

De waardering is een combinatie van bevindingen van de gemeente (landschapsarchitecten, beleidsmakers, beheerders, ecooloog) en de werkgroep.

Manier van waardering

Daarbij is naar drie aspecten gekeken om de ruimtelijke kwaliteit te definiëren: belevingswaarde, gebruikswaarde en toekomstwaarde. Hieronder een toelichting over de inhoud van deze begrippen.

Belevingswaarde

De belevingswaarde van een ruimte heeft betrekking op de mate waarin de gebruiker het verblijf in, of het gebruik van die ruimte als kwalitatief hoog/prettig ervaart. Hierbij draait het om begrippen als identiteit, herkenbaarheid, landschappelijke ligging, cultuurhistorie, stijl van architectuur, authenticiteit, diversiteit, schoonheid en zeldzaamheid.

De belevingswaarde van het wijk- en buurtgroen Scheveningen wordt omschreven aan de hand van de enkele kenmerkende factoren: de bijzondere ligging van Scheveningen aan de kust, type beplanting en beheer, de stedenbouwkundige geschiedenis van de wijken, de verschillen in hoeveelheid groen in de woonomgeving en de verbindende straten/lanen. Dit resulteert in een stedenbouwkundige zonering van het stadsdeel met de karakteristieke lange lijnen.

Gebruikswaarde

Gebruikswaarde gaat over doelmatigheid en functionele samenhang. Mensen die recreëren in het groen is maar één aspect van gebruikswaarde. 'Kijkgroen' of 'ecologie' kan ook een gebruikswaarde zijn als het voldoet aan het gewenste doel van het groen.

Om de doelmatigheid van het groen te bepalen is het nodig te weten welke behoeftes leven bij de mensen die in de wijken wonen, werken en recreëren. Daarom begint de inventarisatie van de gebruikswaarde van het stadsdeel Scheveningen met de sociaal-economische aspecten. Onder het gezondheidsaspect valt de verdeling van het wijk- en buurtgroen in Scheveningen. Verder heeft de ruimte die verkeer inneemt invloed op het functioneren van het wijk- en buurtgroen. In Scheveningen zijn er naast bewoners

ook bezoekers en zijn er plekken die op (inter)nationaal niveau betekenis hebben en daarom anders ingericht en beheerd worden.

Het wijk- en buurtgroen voor bewoners functioneert op verschillende schaalniveaus.

Daarom is verschil gemaakt tussen wijkgroen, buurtgroen en straat- en blokgroen.

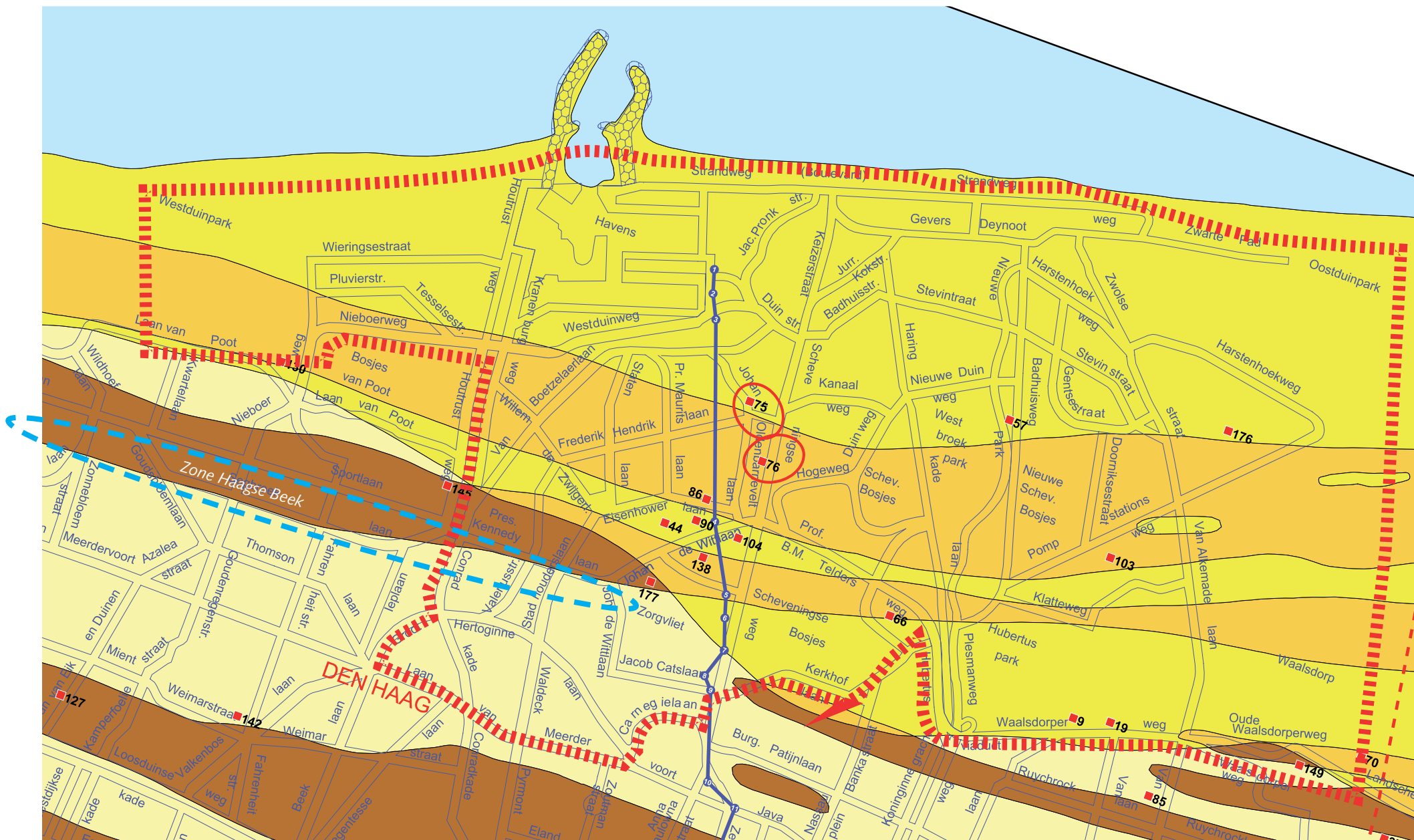
De conclusie is dat het wijk- en buurtgroen in Scheveningen niet overal evenredig verdeeld is. Gevolg daarvan is in sommige buurten vraag naar meer ruimte voor sport en spel. Verder is er met name in Duinoord en het Statenkwartier sprake van een spanningsveld tussen het benutten van ecologische potenties en cultuurhistorische waarden en tussen spelen en een representatieve uitstraling van het groen.

Toekomstwaarde

De toekomstwaarde van groen gaat over duurzaamheid, aanpasbaarheid en beheerbaarheid. Het gaat om veiligheid, klimaat en leefbaarheid maar ook om een duurzaam bomenbestand en stabiele populaties van planten en dieren.

In de inventarisatie van de toekomstwaarde van het wijk- en buurtgroen zijn de aspecten klimaat, water, ecologische structuur en leefbaarheid opgenomen.

Delen van Scheveningen zijn bij gebrek aan groenoppervlak gevoelig zijn voor hittestress in de zomer. Voor de leefbaarheid zijn niet alleen de grote groengebieden van belang maar ook de beleving van groen in de straat en buurt.

geologische kaart

Belevingswaarde

Stadsdeel in de duinen

Bijna geheel Scheveningen is gebouwd in duingebied. Het maaiveld heeft een kenmerkend reliëf tussen 0 en 10 m + NAP.

De duingronden bestaan uit zand. Dichter bij zee liggen 'jonge duinen' (Laag van Den Haag) en verder van zee 'strandwallen' (Laag van Voorburg). De kalkrijke zandgrond is habitat voor bijzondere duinsoorten en duinvlinders midden in de stad.

De Haagse Beek wordt gevoed door schoon kwelwater uit de duinen. Op de geologische kaart is te zien dat de beek deels op het veen ligt. Vanwege de rijke bodem en het water is de omgeving van de beek van nature rijk begroeid. Dit wijkt in de natuurlijke situatie af van de begroeiing op de armere zandgronden.

De beek loopt deels door openbaar groen: het Stadhoudersplantsoen en het plantsoen tussen de Buitenrustweg/Rustenburgweg. In Sorghvliet, een oud landgoed in eigendom van het rijk, en tussen de Buitenrustweg/Rustenburgweg doet de beplanting natuurlijk aan: dicht en met deels een bosachtig karakter. De beplanting van het Stadhoudersplantsoen kent een minder natuurlijk karakter. Het gebied is in 2009 ecologisch ingericht, waarbij rekening is gehouden met de oorspronkelijke beplanting van het wederopbouwplan van Berlage.

 Zand: Laag van Den Haag

 Zand: Laag van Den Haag op Hollandveen

 Zand: Laag van Voorburg

 Veen: Hollandveen op Laag van Voorburg

beek in Zorgvliet

beek in Stadhoudersplantsoen

Groenbeleving

Scheveningen is een groen stadsdeel met unieke kwaliteiten. De grote groengebieden, de duingebieden en het strand hebben een grote invloed op de sfeer van de wijken van stadsdeel Scheveningen. Het groen is zichtbaar vanuit de wijken. Ook de zeelucht en het bijzondere zeelicht zijn van grote invloed op de kwaliteit en dus de belevingswaarde van Scheveningse kustwijken.

De grote groengebieden en het strand huisvesten ook veel kenmerkende dieren, zoals vlinders, vogels en vleermuizen. Dat bewoners dit dicht bij de woning kunnen waarnemen is van grote waarde, het kenmerkt de locatie. Voorbeelden zijn strandlopers op de havenkade, de mussenpopulatie van Duindorp, die al van ver te horen is, eekhoorns en vossen die vanaf het Scheveningse Bos naar de aanliggende tuinen komen.

Westbroekpark

Westbroekpark

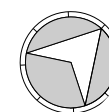
Westduinpark

wonen achter de duinen - Duindorp

Westduinpark

overzichtskaat bestaand wijk- en buurtgroen Scheveningen

Bron: groenbeheersysteem 2016

Bepanting en beheer

In Scheveningen zijn restanten van de oorspronkelijke duinbepanting aanwezig. De meeste gebieden van het wijk- en buurtgroen zijn echter ingericht met het bepantingsassortiment dat ook elders in de stad wordt gebruikt. Traditioneel bestaat dit uit sierheesters, gazon en bomen. In de werkgroep is de vraag gesteld of dit assortiment voldoet aan de wensen van nu en of dat een meer bloemrijke, uitbundigere bepanting (bijvoorbeeld vaste planten) sierwaarde kan toevoegen.

Er is geen grote achterstand in beheer van het wijk- en buurtgroen en er zijn ook geen plekken aan te wijzen waar het beheer bovengemiddeld hoog is. Ter illustratie: in het Rosarium in het Westbroekpark is sprake van een bovengemiddeld hoog niveau in beheer.

Op de overzichtskaart hiernaast staan verschillen in bepantingstypes. Basis voor deze kaart is het beheersysteem dat circa 80 verschillende vormen van beheer kent. De samenvoeging is gedaan aan de hand van uiterlijke kenmerken van de bepanting.

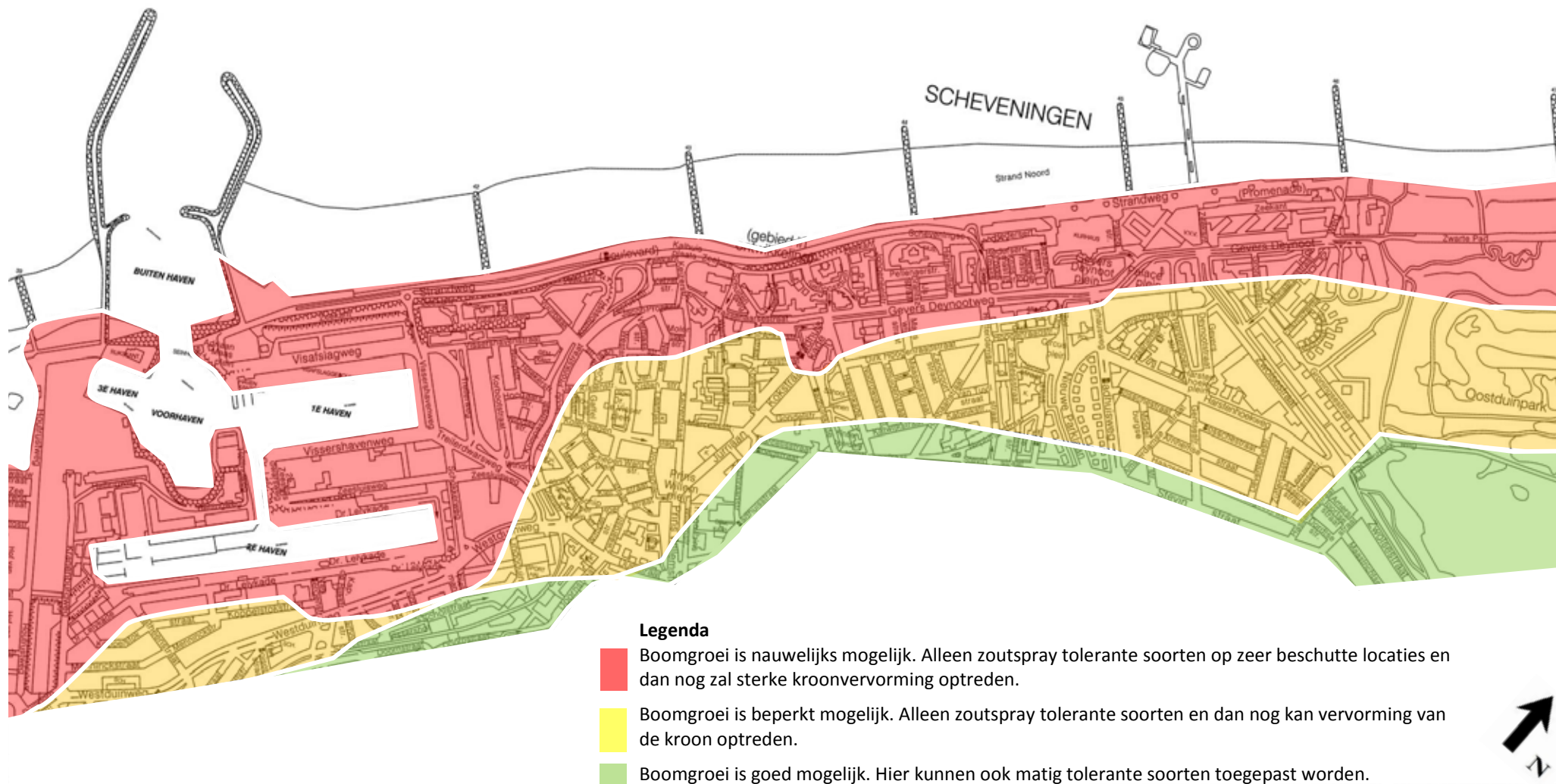
Ieder bepantingstype staat voor bepaalde handelingen en daarmee beheerkosten. Als andere bepanting wordt aangebracht wordt ook het beheersysteem aangepast. Als bepanting en/of beheer wijzigen is het zaak om dit kostenneutraal of besparend te doen. De in rood aangegeven sierbepantingen zijn conform het beheersysteem eenheden waarvoor meer onderhoudsgeld is gereserveerd. De vraag vanuit beheer is of alle bepanting van het wijk- en buurtgroen op de goede plek ligt.

Een deel van het groenbeheer wordt grootschalig aanbesteed om de kosten te beperken. Een voorbeeld is het maaibestek. Vanwege de grootschalige aanpak is er minder ruimte voor maatwerk, zoals bijvoorbeeld het precies op tijd maaien van bloeiende bermen (na de bloei, als de zaden al zijn gevormd). De aannemer begint aan één kant van de stad te maaien en is dan dagen tot weken bezig.

In de werkgroep is uitvoering gesproken over de nadelen van deze aanpak. Met name het afzetten van struiken tot aan de grond in plaats van snoeien en het te vroege maaien/het maaien over kleine struiken of nog bloeiende bepanting heen is een aantasting van de schoonheid van het groen en gaat ten koste van leefgebied van insecten en vogels en biodiversiteit.

Het maaien is recent opnieuw aanbesteed. Er is een verschil gemaakt tussen ‘ge- woon’ gras en ecologisch waardevolle bermen. De beheerder van het stadsdeel wil samen met de werkgroep de resultaten bekijken en bezien in hoe verre het beheer voor de komende jaren nog kan worden aangepast binnen de kaders van het aanbestede werk.

Boomspiegels worden her en der beplant en onderhouden door bewoners. Tot nu toe is het beheer daar onvoldoende op ingesteld en zijn bloemen soms weer verwijderd. De werkgroep wil deze initiatieven juist koesteren en vraagt om aanpassing van het beheer en meer informatie (bijvoorbeeld met folders) voor bewoners.

kaart uit 'Bomen tot in de branding': zonering boomgroei en zeewind

Straatbomen

Straatbomen maken onderdeel uit van het wijk- en buurtgroen en zijn van belang voor de beleving van een straat. Een groene straat oogt vriendelijker en men kan de seizoenen beleven.

Dicht bij de kust is de invloed van zeewind met zout sterk. Daarom zijn in de kustzone de groeimogelijkheden van bomen beperkt. Straten zonder bomen zijn dan ook kenmerkend voor de wijken aan zee. In het verleden zijn op verzoek van bewoners veel pogingen gedaan om nieuwe bomen dicht bij de kust te planten. Hierbij zijn ervaringen opgedaan welke aanplant slaagt en wat niet werkt. In het rapport 'Bomen tot in de branding' zijn deze ervaringen opgenomen. Het stuk geldt als richtlijn hoe nieuwe beplanting wordt aangebracht. Het uitgangspunt is dat dicht bij de kust geen solitaire bomen geplant worden, maar waar mogelijk clusters van bomen. Op deze wijze kunnen de bomen stand houden in deze omstandigheden.

Verder landinwaarts staan wel veel bomen in de straten. Er zijn verschillende lanen met grote bomen die voor een groen beeld zorgen. De oudste bomen zijn meer dan 100 jaar geleden aangeplant, direct na aanleg van de wijken.

Deze volwassen bomen hebben een beperkte levensverwachting. Oude bomen worden zorgvuldig in de gaten gehouden. Het vervangen van deze bomen is als te vitaliteit te sterk afneemt of bij ziektes (voorbeeld iepziekte) noodzakelijk. Rooien en herplant van bomen veranderen het beeld ingrijpend omdat een jonge boom kleiner is. In sommige lanen staan bomen die sterk in grootte verschillen, omdat gekozen is voor vervangen per exemplaar. In de Statenlaan bepalen enkele volwassen iepen het beeld.

Of een laan per exemplaar wordt vervangen of in zijn geheel wordt herplant is maatwerk. Het hangt ervan af of sprake is van een herinrichting, zoals op de Groot Hertoginnelaan. Op de Nieuwe Parklaan is in overleg met belangengroepen een zorgvuldige afweging gemaakt over de herinrichting waarbij de uitkomst was dat de laan vervangen moest worden. In de nog op te stellen bomennota van de gemeente Den Haag komt wordt hier nader op ingegaan.

De werkgroep wijst er op dat vooral in de lanen het beeld na kap en herplant drastisch wijzigt, omdat de jonge bomen nog niet beeldbepalend zijn en de straten er dus 'leeg' uitzien. Men wil weten of het mogelijk is om direct grotere bomen aan te planten.

Het beeld na kap van oude bomen wijzigt op sommige locaties. Herplant op dezelfde locatie is soms niet mogelijk vanwege ondergrondse kabels en leidingen. Soms wordt op verzoek van bewoners een kleinere boomsoort teruggeplant, waardoor het oude beeld van grote bomen ook op de langere termijn niet wordt hersteld.

Een ander vraagstuk is de diversiteit in soorten. Het is nu gebruikelijk om per straat één soort boom te planten. Dit geeft een rustig en samenhangend beeld, zowel in de grote lanen als in de woonstraten. Een bonte soortenmix zou een veel gevarieerder beeld kunnen opleveren vanwege verschillen in bladkleur, bloeitijd en -kleur en groei-vorm. Bij meer soorten zijn de bomen minder kwetsbaar voor verspreiding van ziektes (ziektes treffen meestal maar één soort).

Plantenbakken

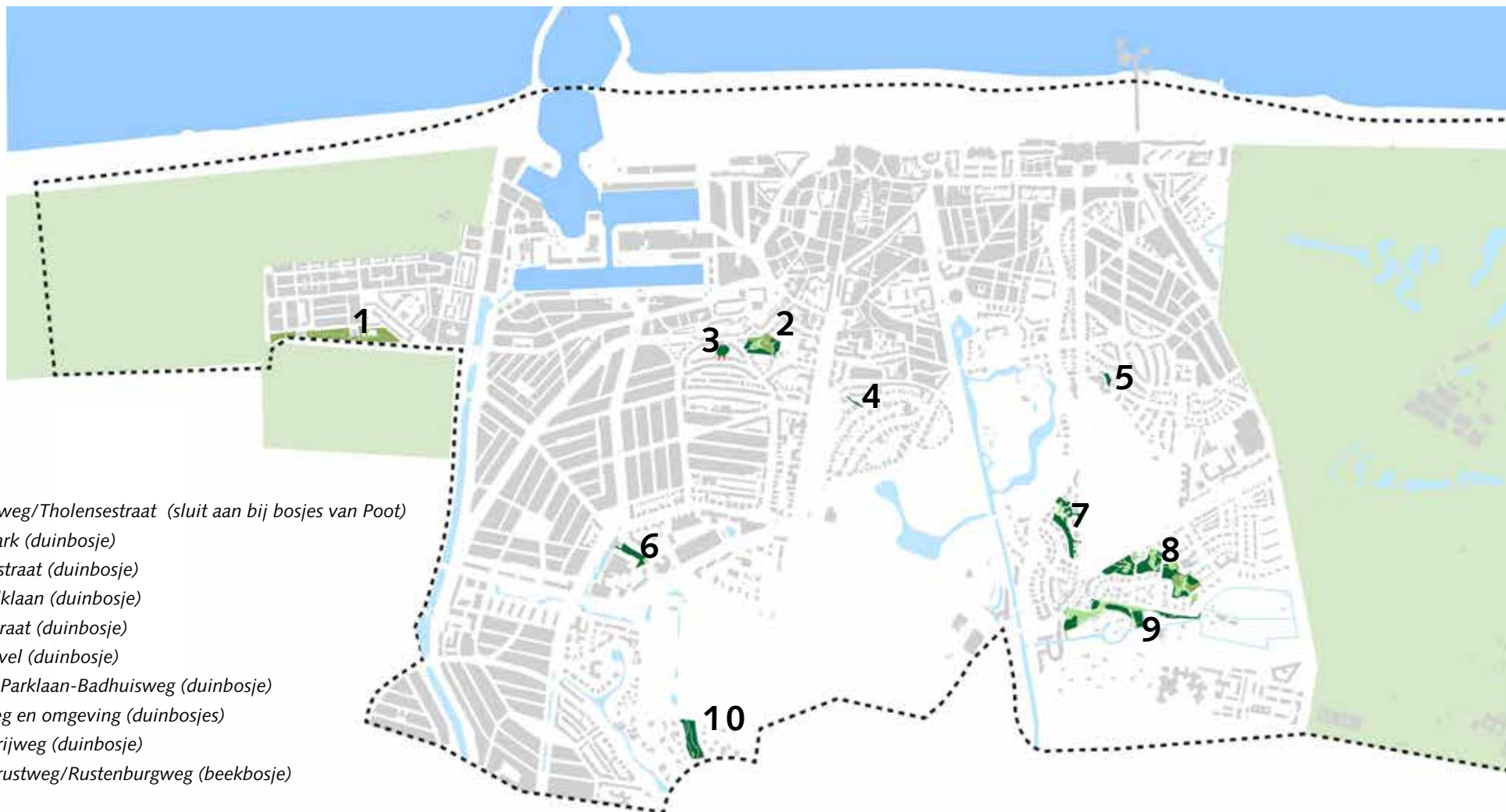
Bijzondere gebieden zoals winkelstraten worden opgesierd door plantenbakken, hangende baskets of perken met eenjarigen. Behalve deze bijzondere plekken zijn er ook 'adoptiebakken' die door het stadsdeel worden opgesteld en door bewoners worden beheerd. Er is een apart budget voor de bakken beschikbaar en overall in de stad is de ervaring dat ondernemers, toeristen en bewoners zeer gehecht zijn aan de bakken.

plantenbakken - beperkt effect

invloed zeeklimaat

1. Nieboerweg/Tholensestraat (sluit aan bij bosjes van Poot)
2. Doornpark (duinbosje)
3. Frankenstraat (duinbosje)
4. Van Stolklaan (duinbosje)
5. Ypersestraat (duinbosje)
6. Catsheuvel (duinbosje)
7. Nieuwe Parklaan-Badhuisweg (duinbosje)
8. Tapijtweg en omgeving (duinbosjes)
9. Kweekerijweg (duinbosje)
10. Buitenrustweg/Rustenburgerweg (beekbosje)

waardevolle bosjes

Duinbosjes

In stadsdeel Scheveningen liggen enkele karakteristieke duinbosjes die onderdeel uitmaken van het wijk- en buurtgroen. De locaties staan op de kaart op pagina 26. Het zijn geomorfologische relictten in de stad met een kenmerkende beplanting waarin soorten van binnenduïnbossen met abelen, eiken en iepen en stinsensoorten (daslook, krokus, wilde hyacint) voorkomen. Het zijn ideale leefgebieden voor vogels en insecten. In enkele bosjes groeien de bomen scheef vanwege de zeewind en is het oorspronkelijke duinreliëf behouden gebleven. Dit kenmerkt de 'duinsfeer'. Het bosje bij de Buitenrustweg (Zorgvliet) heeft een ander karakter dan de duinbosjes omdat het aan de Haagse beek ligt. Het is een ander 'ecotoop' met water en boomsoorten die bij deze omgeving horen. Vanwege de kenmerkende beplanting en de soortenrijkdom zijn de bosjes bijzonder waardevol.

Nieboerweg

Frankenstraat

Catsheuvel

Doornpark

Scheveningen Dorp

Van Stolkpark

historische kaart 1750 vissersdorp Scheveningen en Den Haag

historische kaart 1900 uitbreiding dorp, bebouwing langs de Scheveningse weg, van Stolkpark

Stedenbouwkundige geschiedenis van de wijken

De nederzetting Scheveningen is vanaf de 14e eeuw ontstaan en in fases vergroot. De inpassing van wijk- en buurtgroen is door de tijden heen op verschillende manieren gedaan. De ontwikkeling wordt hierbij globaal beschreven.

1750: Dorp, Sorghvliet, Scheveningseweg, Schevenings kanaal, Afvoerkanaal

Scheveningen is in de 18e eeuw een vissersdorp in de duinen. De Scheveningseweg verbindt het dorp met Den Haag (1665). Het landgoed Sorghvliet werd al rond 1643 aangelegd door dichter en staatsman Jacob Cats. Rondom het landgoed en langs de Scheveningseweg werden bomenrijen geplant en stuifdijken aangelegd tegen de stuivende duinen. De stuifdijken zijn deels nog aanwezig. De Haagse Beek loopt in een rechte lijn langs de binnenduinrand en buigt in Sorghvliet om in de richting van de stad.

Het oude landgoed bestaat nog steeds. Het Catshuis, de aanliggende tuin en het bos zijn eigendom van het Rijk en als geheel monumentaal. Het is omsloten met een monumentale muur en deels toegankelijk voor publiek.

In 1862 is het Schevenings kanaal gereed. Het is geen verbinding met de zee, maar een belangrijke binnenhaven. Vanaf de Haringkade worden goederen naar het binnenland verscheept. In 1888 is ook het Afvoerkanaal, ook het Verversingskanaal genoemd, gereed. Het is voor afvoer van vervuild grachtenwater naar zee aangelegd.

1900: Bad, Van Stolkpark, Wittebrug, wijk Zorgvliet Scheveningse Bosjes, Duinoord, Nieuwe Parklaan

Vanaf de 18e eeuw ontstaat naast Scheveningen Dorp de badplaats met een aantal hotels aan zee. Aan de andere kant van Scheveningen Dorp wordt in 1904 de eerste zeehaven in gebruik genomen.

Langs de Scheveningseweg ligt al in 1900 een lint met villa's. Vanaf eind 18e eeuw worden op verschillende Scheveningse locaties nieuwe woonwijken gebouwd:

Wittebrug

Bij het Schevenings kanaal ligt vanouds het gehucht Wittebrug. In 1889 wordt hier begonnen met de aanleg van de Nieuwe Parklaan met ernaast het villapark Wittebrug. De gebogen woonstraten van Wittebrug ogen nu nog zeer groen en representatief.

Van Stolkpark

Ongeveer tegelijkertijd met Wittebrug wordt het villapark Van Stolkpark ontwikkeld naar een ontwerp van Jan David jr. en Louis Paul Zocher. Het is in 1900 gereed.

Kenmerkend zijn de in een weidse bocht aangelegde straten met boombeplanting en een aantal pleintjes. De villa's zijn gesitueerd in ruime tuinen met bomen. In de loop der jaren verdicht het Van Stolkpark geleidelijk aan, met zowel nieuwbouw, vervangende nieuwbouw van een grotere omvang als aanbouw. Toch oogt het geheel nog steeds groen en representatief.

Zorgvliet

Tussen 1910 en 1919 wordt nog een groene villawijk met gebogen stratenpatroon aangelegd: de wijk Zorgvliet met in het midden het landgoed Sorghvliet. Hier zijn niet alleen straatbomen opgenomen, maar ook een groenzone met waterpartij. Dit bepaalt de sfeer van deze klassieke en representatieve wijk. Net als in het Van Stolkpark is de bebouwing in de loop der jaren verdicht en zijn een aantal voormalige villa's veranderd in kantoorpanden en ambassades.

Als bij geen andere wijk in de Residentie wordt het bebouwingsbeeld van Zorgvliet gekenmerkt door voor Nederlandse begrippen ongekend grote villa's. De relatie tussen de bebouwing, het groen en het water in zijn parkachtige aanleg in een glooiend terrein heeft hoge landschappelijke waarde en een unieke ruimtelijke kwaliteit.

Duinoord

Vanaf 1892 wordt Duinoord gebouwd. Het is een stadsuitbreiding met een in één keer ontworpen stratenplan. De hoofdstraten zijn de Koningin Emmakade/Waldeck Pyramontkade en de Groot Hertoginnelaan. Kenmerkend zijn de gebogen straten met in het midden het stedenbouwkundige hoofdaccent van de wijk, het ovaalvormige Sweelinckplein. Dit is ingericht volgens een klassiek ontwerp met plantsoenen en vaste planten. Dit is het enige openbare groen dat is mee ontworpen. Pas in 1977 werd het buurtpark Sunny Court geopend dat binnen een bouwblok ligt. Duinoord heeft gesloten bouwblokken en fraai gedetailleerde, klassieke panden.

Parken

In Scheveningen ligt een groot aaneengesloten stedelijke groengebied dat overloopt naar de Scheveningse Bosjes tot aan de Nieuwe Scheveningse Bosjes en Klein Zwitserland. De wijk Zorgvliet maakt hier onderdeel van uit.

De Scheveningse bosjes zijn ingericht als bospark met een netwerk van gebogen paden en een waterpartij.

Ten behoeve van woningbouw is op de locaties Klein Zwitserland en Westbroekpark zand afgegraven in de tweede helft van de 19e eeuw.

Statenkwartier

Duindorp

historische kaart 1910 begin Statenkwartier

1920: Statenkwartier, begin bouw Duindorp

1910: Haven, Statenkwartier, Geuzenkwartier, Belgisch Park

Rond 1900 breidt Scheveningen Dorp steeds verder uit met smalle straatjes en weinig groen. Verderop gaat de planmatige stadsuitbreiding met gesloten bouwblokken, lanen en groene pleinen door:

Statenkwartier

Het Statenkwartier wordt tussen 1890 en 1915 gebouwd. Kenmerkend is het diagonale stratenpatroon met grote, pleinachtige kruisingen ontworpen door Ir. I.A. Lindo. De lanen hebben een monumentaal beeld. Het stratenpatroon brengt een groot aantal pleinvormige kruisingen met zich mee, zoals de kruising Frederik Hendriklaan/ Johan van Oldenbarneveltlaan/ Frankenslag. In het Statenkwartier liggen drie groene pleinen: het Prins Mauritsplein, het Statenplein en de grootste van de drie: het Frederik Hendrikplein.

Geuzenkwartier

Het Geuzenkwartier ligt tussen het Afvoerkanaal en de Van Boetzelaerlaan. Op het Van Sint Aldegondeplein is een kleine groenvoorziening voor de wijk aanwezig.

Belgisch Park

Het Belgisch Park is gebouwd aan het begin van de 20e eeuw. Het oudste gedeelte wordt gevormd door het Belgische Plein met de daarop aansluitende straten die een bochtig verloop hebben en door bomen worden omzoomd. Het plein ligt niet midden in de wijk, maar vormt toch het punt waar de rest van de wijk in twintig jaar omheen gegroeid is. Het plein bezit een ruim plantsoen met boombeplanting.

Terwijl in Duinoord, het Statenkwartier en het Geuzenkwartier stadse panden van meestal drie hoog in gesloten bouwblokken zonder voortuinen zijn gerealiseerd, kenmerkt Belgisch Park zich door de aanwezigheid van voortuinen. Vooral in de straten rondom het Belgische plein is de sfeer dan ook veel groener en lommerrijk.

Statenkwartier, Geuzenkwartier en Belgisch Park zijn ontworpen als woonwijken. Na de oorlog kregen veel van de villa's een andere functie zoals kantoor of school. Inmiddels zijn de meeste villa's weer bewoond.

1920: Duindorp, Vissenbuurt

Duindorp

Duindorp is aangelegd tussen 1915 en 1930 met voornamelijk rechte straten evenwijdig aan de kust en met lage bebouwing. De wijk ligt direct achter de duinen en tussen het Afvoerkanaal, het Westduinpark en de Bosjes van Poot. Centraal ligt het Tesselseplein. In Duindorp is ruim tien jaar geleden begonnen met een grootscheepse herstructurering van de verouderde woningvoorraad. Er zijn 1100 woningen gesloopt en daarvoor zijn 750 hoogwaardige nieuwbouwwoningen gebouwd. De van oudsher aanwezige openbare groentjes tussen de gebouwen zijn ook tussen de nieuwbouw in opgenomen. Duindorp heeft groene wijkranden, maar binnen het stratenplan is weinig groen aanwezig.

Hubertusduin

Vanaf 1932 is de Sint Hubertusduinweg aangelegd met een kleinschalig Villapark. Het is een bosrijk gebied dat deel uit maakt van de grote groengebieden. Na de oorlog wordt hier de wijk Duttendel aan toegevoegd.

Rond 1950: wederopbouw Atlantikwall, Duttendel

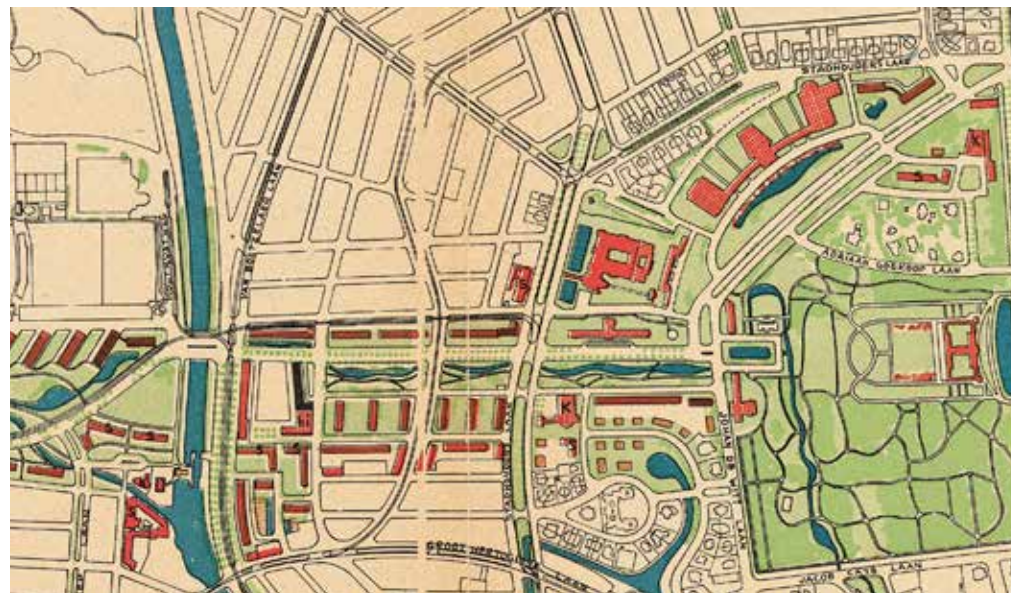
In de Tweede Wereldoorlog zijn delen van het Statenkwartier, Duinoord en Zorgvliet afgebroken voor de aanleg van de Atlantikwall. Deze tankgracht lag op de locatie van de Haagse Beek. Na de oorlog wordt het Stadhoudersplantsoen aangelegd naar een plan van Dudok. Aan weerszijden van het plantsoen verrijst bebouwing in de stijl van de wederopbouw: woningen in stroken met groen ertussen en hoogbouw met kantoren en instellingen. Het wederopbouwgebied heeft een heel eigen, veel opener structuur en heeft een karakter dat sterk afwijkt van de oudere delen van de wijken.

Duttendel

In de jaren '50 wordt ook de wijk Duttendeel aangelegd. Tussen de eengezinswoningen met voor- en achtertuinen en enkele appartementsgebouwen zijn delen van de oorspronkelijke duinbosjes bewaard gebleven. Deze bosjes en het groen van de tuinen bepalen het groene beeld van de wijk.

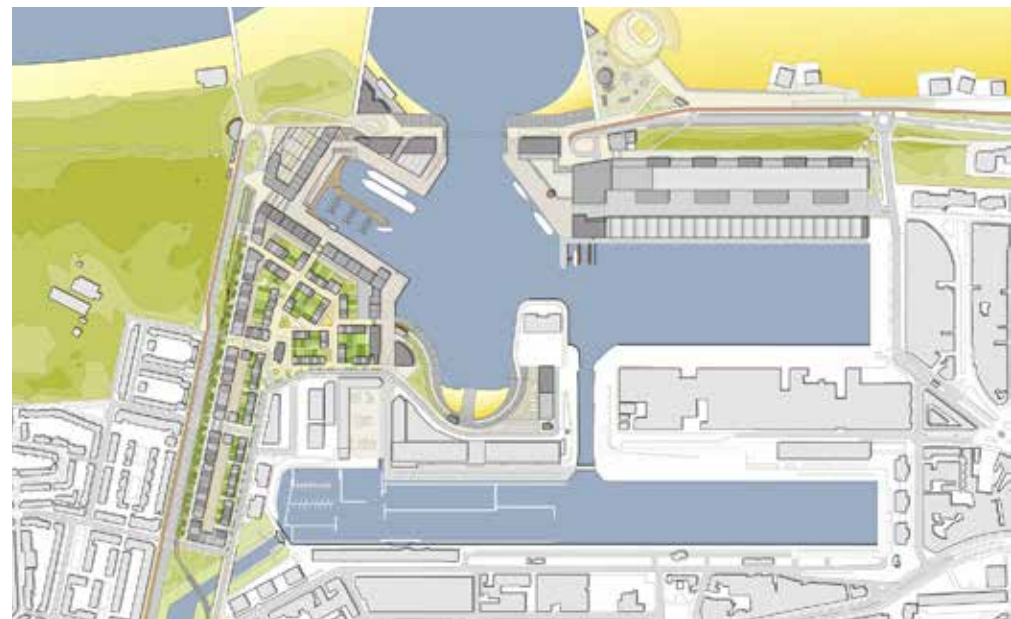
wederopbouw Atlantikwall deel Duinoord

wederopbouw Atlantikwall; nieuwe stedenbouwkundige structuur van Dudok

historische kaart 1950 wederopbouw deel Duinoord, vernieuwing bad

stedenbouwkundig plan Norfolk-terrein

1970-NU: stadsvernieuwing en verdichting

In het kader van de stadsvernieuwing is in Scheveningen Dorp in de jaren '70 en '80 bebouwing vernieuwd. Het Schevenings kanaal is gedeeltelijk gedempt en heeft ruimte gemaakt voor een parkje met kinderboerderij en speeltuin en een zwembad.

In de jaren '90 is rondom de haven nieuwbouw met bedrijven en appartementen gerealiseerd. Dit havengebied is samen met Scheveningen Dorp het meest versteende deel van Scheveningen. Op dit moment is het Norfolkterrein de grootste nieuwbouwlocatie van Scheveningen. Dit zorgt voor meer verstening in de directe nabijheid van het havengebied.

Het gebied rond het World Forum en het Gemeentemuseum hoort bij de wijk Zorgvliet en is sinds de wederopbouw volgens verschillende plannen herontwikkeld. Hier zijn internationale instellingen gevestigd. De ruimte rondom de grootschalige gebouwen is grotendeels in particulier eigendom en kent een heel eigen karakter.

Conform de 'Agenda Ruimte voor de Stad' (2016) is het de intentie om in Scheveningen het toeristisch programma te intensiveren en woningen te bouwen. Tot 2025 moeten circa 2.000 woningen ontwikkeld worden volgens het principe verdichten, verduurzamen en vergroenen. De Noordboulevard en de Haven staan hierbij centraal.

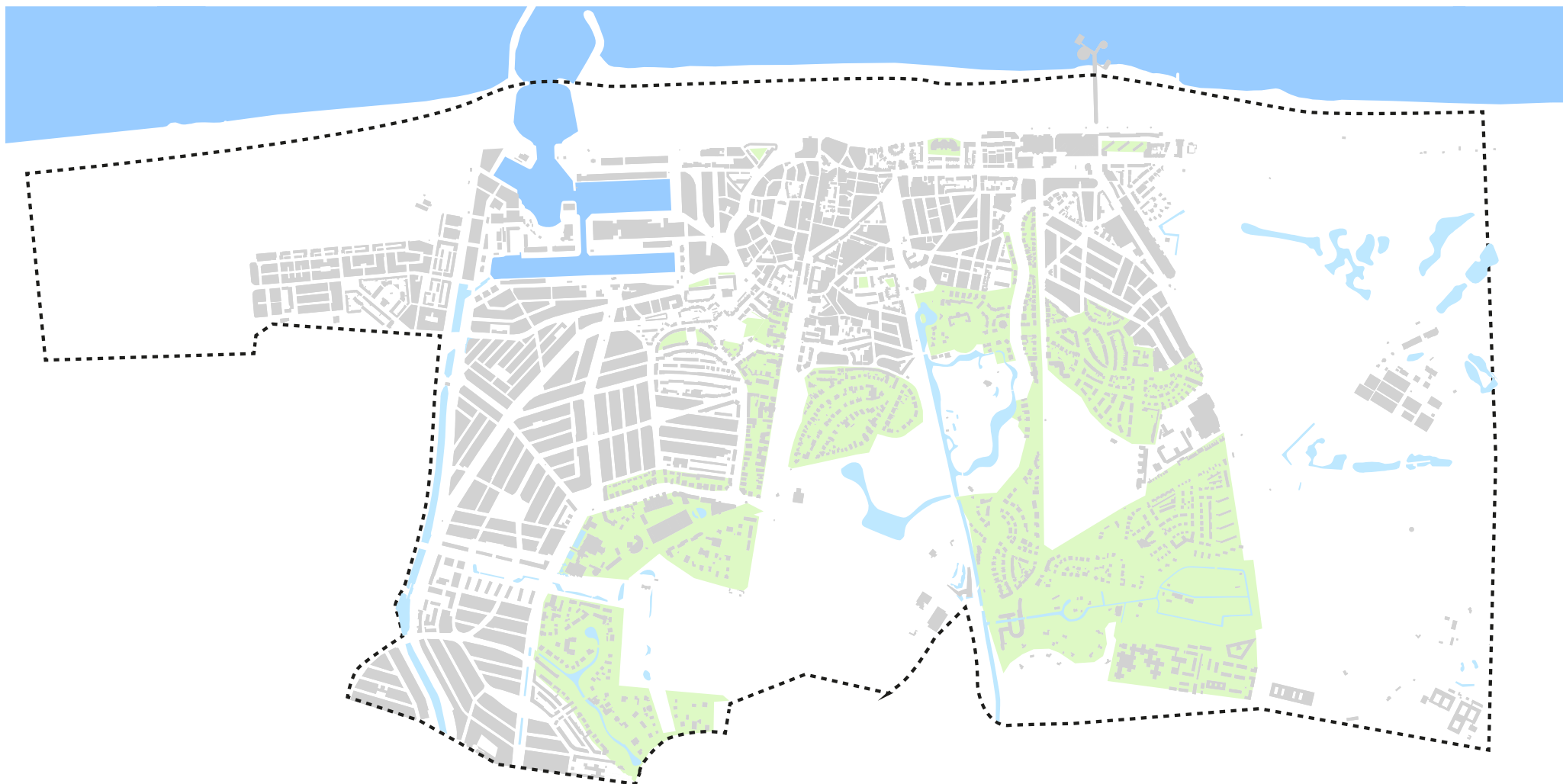
Beschermd stadsgezicht

Het overgrote deel van stadsdeel Scheveningen is aangewezen als beschermd stadsgezicht. Dit zijn de grote groengebieden met de omliggende villawijken (Van Stolkpark, Wittebrug, Zorgvliet, Belgisch park), Scheveningen Dorp, Duinoord, Statenkwartier en Geuzenkwartier.

Scheveningen Bad, Haven, Duindorp en Duttendel vallen er niet onder. Ook de route van de 'Atlantikwall' met zijn wederopbouwarchitectuur rond het World Forum-gebied met de musea is niet beschermd. Het Stadhoudersplantsoen bestaat echter bij Zorgvliet deels uit monumentale gebouwen die wel vallen onder het beschermd stadsgezicht. Met de aanwijzing als beschermd stadsgezicht heeft de gemeente een instrument om de cultuurhistorische waarde van een wijk of stadsdeel te beschermen. De openbare ruimte (inclusief het groen) maakt een onlosmakelijk onderdeel uit van het beschermd stadsgezicht.

beschermd stadsgezicht in Scheveningen

wijken met veel particuliere tuinen

Particulier groen in de wijken

Naast het openbaar groen dat door de gemeente wordt onderhouden, draagt ook de aanwezigheid van particulier en semi-openbaar groen bij aan de beleving van een wijk.

De wijken Wittebrug, Van Stolkpark, Zorgvliet, Duinoord, de Nieuwe Parklaan en delen van het Belgisch Park hebben een lommerrijke uitstraling vanwege de laanbomen en de particuliere tuinen. Deze groene woonwijken vergroten dus het areaal van de grote groengebieden. De wijken dragen in hoge mate bij aan het groene stadsbeeld en hebben mede hierdoor een belangrijke recreatieve functie.

De internationale instellingen rondom het World Forum hebben ook een groot groenareaal met een geheel afwijkende invulling van vaste planten. Het gebied is in particulier eigendom en tegelijk openbaar toegankelijk.

In Scheveningen Dorp is het openbaar groen schaars maar is er veel eigen initiatief voor geveltuintjes en particuliere plantenbakken op straat. Vanwege de grote hoeveelheid bakken bij elkaar in relatief smalle straatjes is dit groen in veel straatjes van Scheveningen Dorp beeldbepalend. Het geeft een knus en sfeervol beeld.

Het Doornpark is een van de kenmerkende duinbosjes (rijk aan reliëf, met vrij natuurlijke beplanting en bijzondere diersoorten). Naast het publieke deel ligt aansluitend duinbos dat in particulier bezit is en waarmee het een geheel vormt.

beplanting world forum

Frankenstraat

particulier groen op microschaal

particuliere beplanting in Scheveningen Dorp

wijken met tuinen (Belgisch Park)

1. Afvoerkanaal
2. Van Boetzelaerlaan- Doornstraat - Duinstraat
3. Stadhouderslaan - Statenlaan
4. Scheveningseweg
5. Haringkade/Badhuiskade
6. Nieuwe Parklaan
7. Badhuisweg
8. Van Alkemadelaan/Zwolsestraat

karacteristieke verbindende lijnen richting zee

Karakteristieke verbindende lijnen

Door Scheveningen lopen een aantal verbindende lijnen haaks op de kust. Deze verbindingen geven structuur en herkenbaarheid op het niveau van het stadsdeel. Elke lijn heeft een eigen functie en uitstraling en is van belang voor de oriëntatie in de stad. De lijnen zijn op de kaart links genummerd en worden in volgorde van links naar rechts (van zuidwest naar noordoost) beschreven.

1. Afvoerkanaal

Het Afvoerkanaal heeft tot op heden een belangrijke functie voor afvoer van water uit de stad en ommeland. Het kanaal eindigt bij het gemaal aan de haven. Het kanaal is herkenbaar omdat het overal dezelfde breedte heeft. Het waterpeil komt overeen met het peil van de Haagse grachten. Omdat Scheveningen hoger ligt dan de binnenstad ligt het water enkele meters onder maaiveldniveau. De oevers naar het kanaal zijn steil en het water is op afstand niet te zien en niet toegankelijk. De taluds zijn deels begroeid met gras en deels met struiken. Vlak bij de haven is er alleen gras. Er is geen oeverbeplanting direct aan het water om de doorstroming van het water niet te belemmeren. Het is een technische voorziening en dat straalt het ook uit. Vanuit de werkgroep komt de vraag of het kanaal niet een vriendelijkere, groenere uitstraling kan krijgen.

2. Van Boetzelaerlaan- Doornstraat - Duinstraat

De Van Boetzelaerlaan is één van de lanen van het Statenkwartier. In de middenberm ligt een groene trambaan. Dit stedenbouwkundig gebaar eindigt bij het kruispunt met de Statenlaan. De groene trambaan loopt echter door langs de Doornstraat en dan tussen bebouwing naar de Duinstraat waar de tram eindigt met een keerlus aan zee. Dit laatste deel van de trambaan is een groene slinger op de grens van Scheveningen Dorp en -Haven en de enige groene verbinding tot aan zee. Vanwege de eisen van het tramverkeer is het gras kort gemaaid.

3. Stadhouderslaan - Statenlaan

Deze lijn is de stedenbouwkundige 'drager' van het Statenkwartier, Zorgvliet en van Duinoord. De verbinding is herkenbaar aan de doorlopende boombeplanting en een groene trambaan in het midden. De bomen – van oorsprong iepen – moesten de laatste jaren grotendeels worden vervangen, vanwege ouderdom of de iepenziekte. Er is gekozen voor vervanging per exemplaar, waardoor in de loop der jaren leeftijds- en

hoogteverschillen zijn ontstaan.

De lijn eindigt conform het ontwerp van het Statenkwartier bij de haven, namelijk bij het plein tussen de Van Bergenstraat/Kapitein de Rijkstraat. De benzinepomp ter hoogte van de kruising met de Van Boetzelaerlaan staat daar echter tussen, waardoor de ruimtelijke samenhang tussen plein en Statenlaan ontbreekt.

4. Scheveningseweg

De Scheveningseweg is de oudste verbinding tussen Den Haag en Scheveningen. Het is een brede bomenlaan en groene trambaan die langs het Scheveningse Bos loopt. Bij Scheveningen Dorp eindigt de inrichting aan de zijde van de haven abrupt maar duidelijk: de Duinstraat. Aan de overzijde is de overgang geleidelijk en daardoor onduidelijk: vanaf het Scheveningse bos eindigt de berm en voeren parkeerplaatsen langs de ventweg de boventoon, vervolgens wordt het groen onderbroken door een koffiehuis, de tramhalte en een plein.

Afvoerkanaal

Van Boetzelaerlaan/Kompasstraat

Stadhouderskade-Statenlaan

Scheveningseweg

als gras beheerde gebieden

5. Haringkade/Badhuiskade

Het Schevenings kanaal met ernaast de Haringkade loopt midden door de grote groengebieden en vormt de grens tussen het Westbroekpark en de Waterpartij Scheveningse Bosjes. Deze groene route eindigt midden in Scheveningen Dorp, waar het kanaal in het verleden is gedempt ten behoeve van het wijkpark Haringkade met uiteenlopende (speel)functies en een kinderboerderij. Vanwege een inrichting met veel hekjes en grote stenige randen op de kop is het wijkpark meer een gebied op zich en minder een groene lijn vanuit de grote groengebieden.

Langs de route Haringkade/Badhuiskade is de kustgradiënt in beplanting wel goed te zien: dichter bij de kust zijn de bomen kleiner en aan het einde ontbreken bomen geheel.

6. Nieuwe Parklaan

De Nieuwe Parklaan is een lommerrijke, slingerende laan met villa's. Het meanderende verloop van de laan is binnen Den Haag zeldzaam omdat de meeste Haagse lijnen de structuur van de strandwallen volgen: in rechte lijnen, parallel aan de kust of haaks er op. In de berm ligt een groene trambaan. Vanwege werkzaamheden aan het tramspoor is de laanbeplanting aan een kant recentelijk vernieuwd.

7. Badhuisweg

De Badhuisweg is een lijn tussen de Plesmanweg en het Kurhaus. De helft ligt aan de Nieuwe Scheveningse Bosjes, de andere helft is een breed profiel met villa's. Hier is in het verleden gekozen voor lage beplanting om het zicht op het Kurhaus niet te ontnemen. Het profiel is vrij leeg met een smalle middenberm die geheel is ingeplant met struikrozen. De enige bomen staan in voortuinen. Asphalt domineert het beeld. Vanuit de werkgroep komt de vraag naar een gevarieerdere, meer uitbundige en stevige beplanting. Verder is gevraagd rekening te houden met oversteekplaatsen en overzichtelijkheid bij de kruispunten.

8. Van Alkemadeaan/Zwolsestraat

Het Scheveningse deel van de Van Alkemadeaan en een deel van de Zwolsestraat liggen tussen de bebouwing en de Oostduinen. Halverwege de Zwolsestraat staat er aan weerszijden van de straat grootschalige bebouwing. Functioneel is deze lijn een belangrijke stadsentree naar Scheveningen Bad, ruimtelijk mist het sfeer en groen. In het kader van het project De Kust Gezond wordt gezocht naar een inrichting die past bij de stadsentree.

Bermen

De afgelopen jaren zijn een aantal bermen in Scheveningen omgevormd naar natuurlijk grasland. Grasland wordt twee keer per jaar gemaaid en komt daarom tot bloei. Het is leefruimte voor vlinders, bijen en andere insecten. De werkgroep is erg positief over de wilde bloemen en let nauwkeuring op het beheer. Optimaal beheer is maaien nadat zaden zijn gevormd en het maaisel laten drogen zodat de zaden op de grond vallen. Van bovengenoemde acht belangrijke lijnen zijn er vier in gebruik als trambaan. Vanwege de eisen van het tramverkeer moeten deze bermen regelmatig gemaaid worden en kunnen dus niet worden omgevormd. Ook speelweides en gebieden waar veel honden komen moeten met een hoge frequentie gemaaid worden. Voor alle overige gebieden is een omvorming in principe mogelijk.

Haringkade

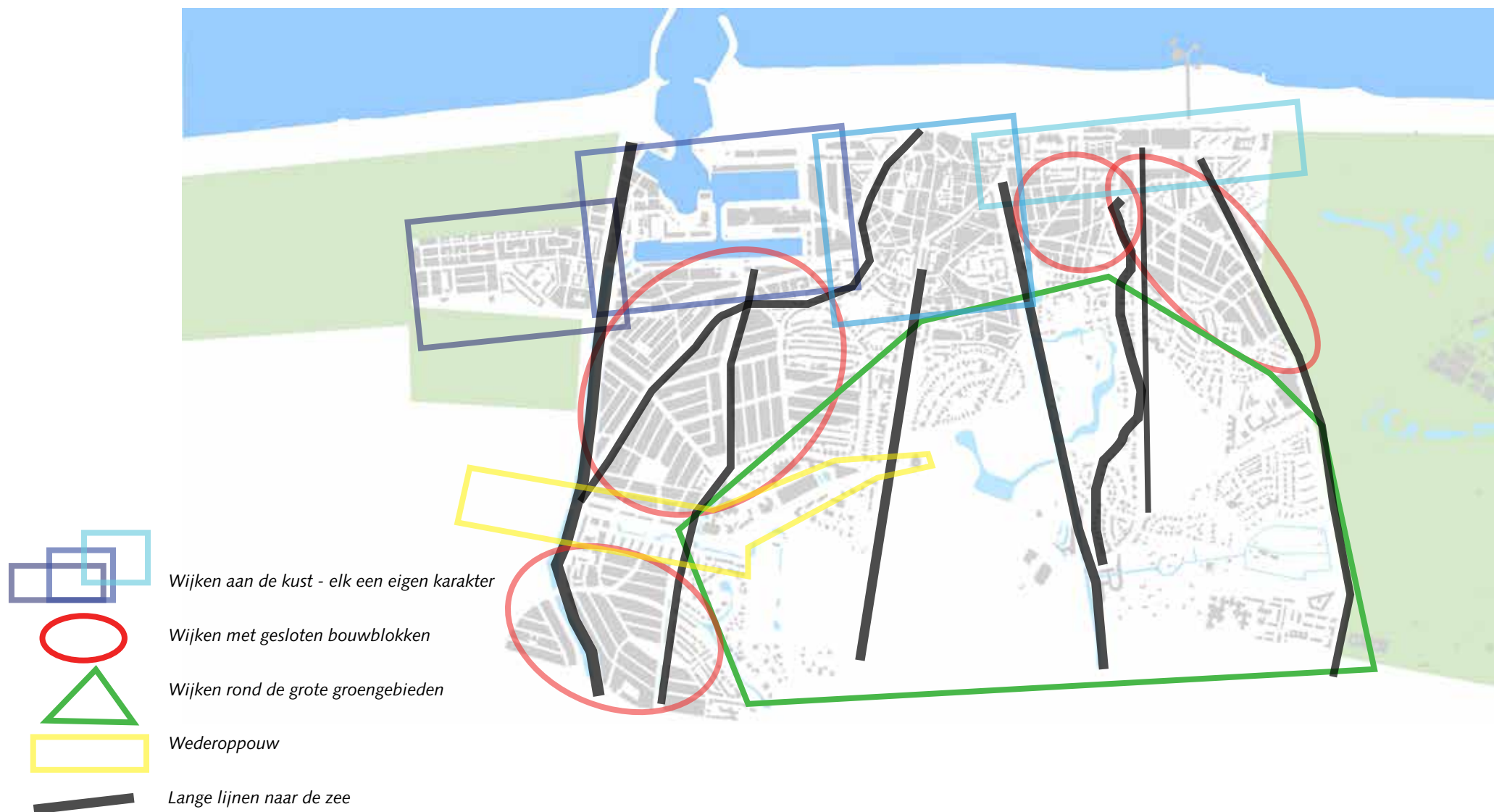
Nieuwe Parklaan

Badhuisweg

Van Alkemadeaan/Zwolsestraat

Conclusie belevingswaarde

De ligging van Scheveningen aan zee met de invloed van zee, zand en wind is uniek. Grote troefkaart van het groen zijn de samenhangende grote groengebieden en de kenmerkende duinbosjes. Het wijk- en buurtgroen is ontworpen volgens de normen van de tijd van aanleg. Wat betreft de uitstraling wordt dit groen nog steeds hoog gewaardeerd.

De meeste wijken van Scheveningen zijn stedelijk en dicht bebouwd. Toch is het vanwege de aanwezigheid van grote groengebieden en de duinen een groen stadsdeel. Op sommige – deels onverwachte – plekken zijn wilde diersoorten waar te nemen die in belangrijke mate bijdragen aan de belevingswaarde.

Wijken hebben elk hun eigen karakter en toch zijn op stedenbouwkundig niveau zones met overeenkomsten aan te wijzen:

1. Wijken aan de kust: dicht bebouwd, zeeklimaat

De wijken aan de kust zijn Scheveningen Bad, Scheveningen Dorp, Scheveningen Haven en Duindorp. Elke wijk heeft een specifieke eigen structuur. Overal is de kust en zee voelbaar vanwege de wind, de zoute lucht en de specifieke zee beplanting. De groeiomstandigheden voor bomen zijn slecht of beperkt. De afwezigheid van groen maakt dat enkele straten er hard en kaal uitzien. Vergroening is hier een opgave.

2. Wijken met gesloten bouwblokken: stedelijk, formeel, klassiek

De wijken met gesloten bouwblokken hebben een klassieke, hiërarchische structuur en opbouw. Het groen is een entourage voor de woonomgeving: het oogt klassiek en toch vriendelijk.

3. Wijken rond de grote groengebieden: lommerrijk, statig

In de groene villawijken wordt het beeld mede bepaald door particulier groen (tuinen en terreinen) en sluit het door de lommerrijke lanen en tuinen aan op de grote groengebieden.

4. Wederopbouw: open structuur, deels hoogbouw

Het gebied rond het Stadhoudersplantsoen is een zone met een eigen karakter aan de rand van Zorgvliet, Duinoord en het Statenkwartier. Het is een apart gebied tussen de oorspronkelijke wijken. Het groen met de Haagse Beek is een ecologische verbinderzone.

5. De lange lijnen naar zee

De structurerende lijnen liggen dwars op de kust en zijn waardevol voor de

herkenbaarheid, oriëntatie en de groenstructuur. Een duidelijke ruimtelijke beëindiging van iedere lijn zo dicht mogelijk bij zee is gewenst.

Deze indeling is gemaakt op basis van de ligging, verdeling van het groen en de geschiedenis en komt niet overeen met de officiële indeling van de wijken.

Kansen belevingswaarde

- Verschillende wijken verschillen in groen: kustbeplanting, groene entourage, lommerrijk.
- Zoeken naar aansluiting wederopbouw en oudere wijken.
- Behoud en versterken lange lijnen, versterken met name door aandacht voor het beëindigen van de lijnen.

lommerrijke wijk - Van Stolkpark

wijk met gesloten bouwblokken - Duinoord

wederopbouw

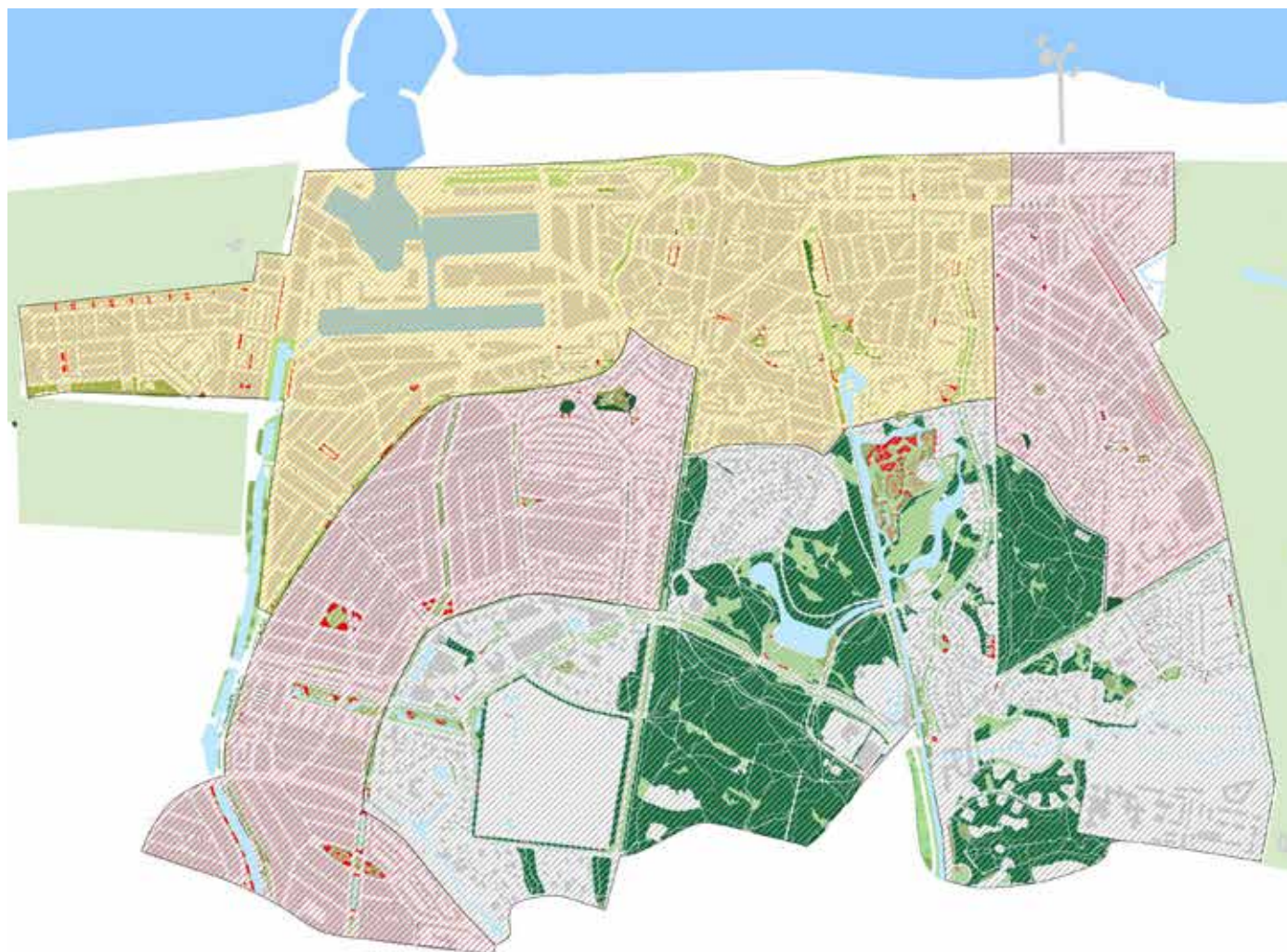

wijk aan de kust - Scheveningen Dorp

- Scheveningen Dorp 10.000 inwoners
 Havenkwartier & Vissenbuurt 6.700 inwoners
 Duindorp 5.900 inwoners
 - veel oorspronkelijke Scheveningers;
 - Duindorp heeft relatief veel sociale huurwoningen.

- Noordelijk Scheveningen 7.900 inwoners
 Staten- en Geuzenkwartier 8.770 inwoners
 Duinoord 7.300 inwoners
 - relatief veel expats;
 - weinig sociale huurwoningen;
 - relatief veel jongeren ;
 - Geuzenkwartier heeft relatief meer kleinere woningen.

- Wittebrug & Duttendel 1.908 inwoners
 Van Stolkpark 754 inwoners
 Zorgvliet 397 inwoners
 - relatief hoog percentage oudere inwoners
 - weinig sociale huurwoningen
 - veel ambassades, scholen, (internationale) instituten en kantoren
 - In het Van Stolkpark en Zorgvliet ligt de woningdichtheid en bevolkingsdichtheid fors onder het stedelijk gemiddelde

bevolking Scheveningen (bron: Wijkprogramma 2016-2019 Stadsdeel Scheveningen)
 indeling niet conform indeling wijkberaden

Gebruikswaarde

Sociaal economische aspecten van de wijken

Binnen het stadsdeel wonen momenteel ruim 55.700 mensen. De verdeling in aantal en leeftijd is op de pagina links te zien. Er wonen mensen van wie de voorouders al eeuwenlang óp Scheveningen hebben gewoond, maar ook de 'expats' die slechts enkele jaren in Scheveningen verblijven.

Gezondheid

Het is aangetoond dat groen een positief effect op de gezondheid van mensen heeft. Uitzicht op groen vanuit de woning beïnvloedt het welbevinden positief. Groen in de woonomgeving bevordert gezond gedrag omdat mensen meer bewegen (fietsen of wandelen naar werk en school). Vooral voor kinderen hebben spel- en sportvoorzieningen in de woonomgeving een positieve werking bij de preventie van obesitas. Vooral in de buurten met veel jonge kinderen is het dus van belang dat er voldoende speeltuinen in de directe woonomgeving zijn.

Toen de wijken van Scheveningen werden gebouwd was er nog geen aandacht of norm voor sport en spel vlak bij huis. De voorzieningen zijn niet evenredig over de wijk verdeeld en het groen heeft in veel gevallen van oorsprong een representatieve invulling. Speelvoorzieningen zijn er pas later ingevoegd. Vooral in de buurten die op grotere afstand van het strand, de duinen en de grote groengebieden liggen (delen van Belgisch Park, het Statenkwartier en Scheveningen Dorp), is er vraag naar meer speelvoorzieningen.

Als het groen prettig en veilig is en de inrichting voldoet aan de gebruikswensen van omwonenden voelen mensen zich betrokken en in positieve zin 'eigenaar' van de ruimte. Ze hebben meer sociale contacten en voelen zich prettig in hun omgeving. Dit gezondheidsaspect wordt ook bevorderd door bewoners mee te laten denken en meer eigenaarschap te geven over de inrichting van het groen. Mensen hebben dan invloed op de inrichting, wat de betrokkenheid met de buurt verhoogt.

Verkeer

De maat en samenhang van het wijk- en buurtgroen is mede afhankelijk van de ruimte die auto- en tramverkeer inneemt. Op de lanen nemen de kruispunten veel ruimte in en worden de bermen onderbroken. Voorbeeld is het kruispunt Willem de Zwijgerlaan - Statenlaan.

Een ander voorbeeld is de Valeriusstraat bij het Stadhoudersplantsoen: een enorm vlak van asfalt met opstelstroken onderbreekt het plantsoen.

Ook parkeervakken zijn verhard en gaan dus ten koste van groen of van de maat van stoepen. Nieuwe straatbomen worden meestal in de parkeerstrook geplaatst met als gevolg dat het aantal parkeerplaatsen terugloopt. Het toevoegen van groen gaat dus samen met de afstemming van de belangen voor parkeren en voor groen.

Havenkwartier

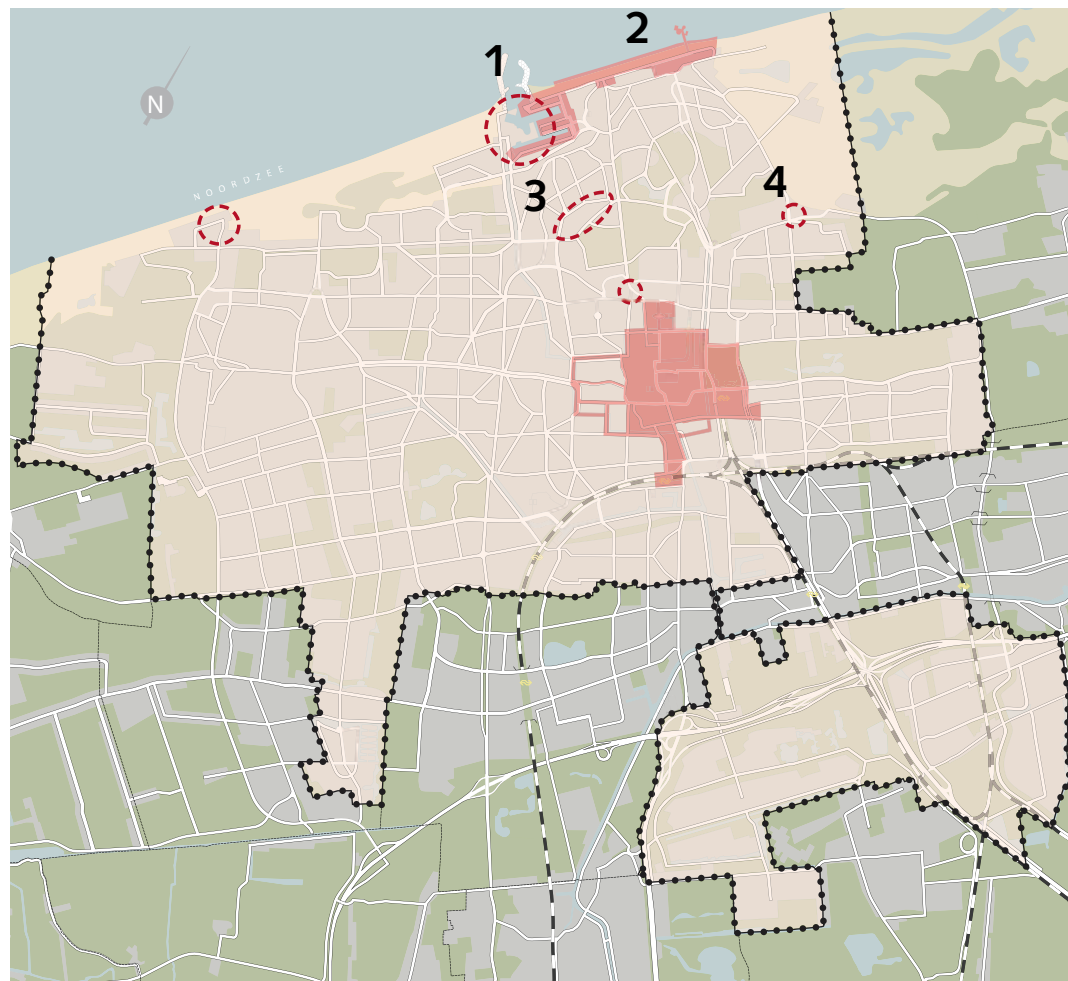
ruimte voor verkeer Statenlaan

spelen Stadhoudersplantsoen

Valeriusstraat

1. Scheveningen Haven
2. Boulevard
3. omgeving World Forum
4. International Criminal Court

Residentie Kwaliteit

Hofstad Kwaliteit

nieuw aangewezen Hofstad Kwaliteit

bron: Kadernota Openbare Ruimte Den Haag 2012

kaart: HOFSAD & RESIDENTIE KWALITEIT

De Kadernota schetst twee kwaliteitsstandaards voor de openbare ruimte in Den Haag: Residentie Kwaliteit en Hofstad Kwaliteit. Afhankelijk van de functies in een gebied en de cultuurhistorische waarde geldt een bepaalde kwaliteitsstandaard. Een kwaliteitsstandaard bevat richtlijnen voor het ontwerp, de keuze van materialen en wegprofielen en tevens voor het bijbehorend onderhoudsniveau.

Residentie Kwaliteit

Geldt in beginsel voor alle woon- en werkgebieden. Hiermee creëert Den Haag in de hele stad een herkenbare en duurzame ruimtelijke kwaliteit. De ontwerpen kenmerken zich door dienstbaarheid (vorm volgt functie), ingetogenheid en tijdloosheid (geen trendy design).

Hofstad Kwaliteit

Geldt voor speciaal daarvoor aangewezen gebieden zoals de Binnenstad en Scheveningen Kuststrook. Dit zijn de meest intensief gebruikte en drukst bezochte delen van de stad. De gebieden met Hofstad Kwaliteit zijn vooral ingericht als voetgangersgebieden. De openbare ruimte moet aan hoge kwaliteitseisen voldoen. Hofstad Kwaliteit betekent in de binnenstad inrichting volgens De Kern Gezond. In de binnenstad wordt deze aanpak al met veel succes uitgevoerd.

Hofstadkwaliteit en Residentiekwaliteit

In Scheveningen als (inter)nationaal bekende badplaats is het groen van belang voor bewoners én bezoekers. Op een aantal plekken is er sprake van een toeristische, internationale component waarbij representativiteit, verblijf en levendigheid centraal staan. Deze druk bezochte en gebruikte delen zijn in het Handboek Openbare Ruimte van de gemeente Den Haag aangewezen als Hofstadkwaliteit. Inrichting moet in deze gebieden aan hoge kwaliteitseisen voldoen. Het mag meer kosten en het beheerniveau is hoger. In Scheveningen zijn de boulevard, de haven en het gebied rond World Forum aangewezen als Hofstadkwaliteit.

In de werkgroep is de inrichting van de Johan de Wittlaan ter sprake gekomen. De inrichting van de middenberm ter hoogte van het Catshuis wordt aangevuld met beplanting zodat er meer groen en allure komt.

Residentiekwaliteit geldt in beginsel voor alle woon- en werkgebieden van de stad. Conform de kadernota kenmerken ontwerpen zich 'door dienstbaarheid (vorm volgt functie), ingetogenheid en tijdloosheid'.

De buitenruimte van Scheveningen Bad wordt de komende jaren opgeknapt. Met het programma 'De Kust Gezond' wordt de komende jaren 20 miljoen euro in Scheveningen Bad geïnvesteerd. Dat maakt de badplaats aantrekkelijker voor bewoners en bezoekers. Binnen de Kust Gezond speelt vergroening een grote rol. Het Palaceplein is recentelijk heringericht met groenvakken en rondom het Kurhaus zijn er plannen voor vergroening.

Hofstadkwaliteit

impressie vergroening De Kust Gezond

Residentiekwaliteit

berm Johan de Wittlaan

Hofstadkwaliteit

types groen afhankelijk van afmeting en invulling

Natuurlijk groen, wijkgroen, buurtgroen, straat- en blokgroen

Op de kaart hiernaast is het wijk- en buurtgroen onderverdeeld naar functies.

Scheveningen heeft veel groen met een meer natuurlijk karakter. Hier speelt natuurbehoud en -ontwikkeling als functie een grote rol en daarom is natuur in deze inventarisatie ook onder 'gebruikswaarde' gevat en als een aparte eenheid op de kaart gezet.

Het overige groen is onderverdeeld in wijk- buurt-, straat- en blokgroen. De indeling is afhankelijk van de maat van het groen. Deze bepaalt immers hoeveel gebruiksvormen in een groengebied aanwezig kunnen zijn.

Het wijkgroen is multifunctioneel: verblijven, spelen, sporten, representatie en sfeer van de wijk ('kijkgroen'), wandelen, voorlichting en educatie (schooltuin, kinderbeerderij). Goede bereikbaarheid is van belang voor de bewoners. In Scheveningen bestaat het wijkgroen voornamelijk uit plantsoenen met een klassieke inrichting. Dit 'wijkgroen met een cultuurhistorische waarde' maakt ruimtelijk onderdeel uit van de stedenbouwkundige opbouw en is dus van groot belang voor de beleving van de wijk en mede bepalend voor het beschermd stadsgezicht.

In verschillende wijken wordt ook het buurt-, straat- en blokgroen expliciet genoemd als onderdeel van het (Rijks)beschermd stadsgezicht en heeft dus cultuurhistorische waarde. Voorbeelden zijn Belgisch Park, Van Stolkpark en Zorgvliet.

Het Stadhoudersplantsoen heeft zowel cultuurhistorische als natuurwaarde. Dit wordt op pagina 45 verder toegelicht.

Buurtgroen heeft een kleiner oppervlak dan wijkgroen en is daarom soms helemaal groen ingericht met hooguit een bankje en nu en dan een speeltuintje erin.

Straat- en blokgroen hebben geen gebruiksfunctie in de zin van sport of spel, maar zijn een belangrijke 'aankleding' van de woonomgeving.

wijkgroen met hoge natuurwaarde

wijkgroen met hoge cultuurhistorische waarde

buurtgroen

blokgroen (voorbeeld in Duindorp)

groen met hoge natuurwaarde

Groen met hoge natuurwaarde

Onder het groen met natuurlijk karakter vallen de eerder genoemde duinbosjes maar ook de rand om landgoed Sorghvliet en het Stadhoudersplantsoen en Buitenrustweg/Rustenburgerweg in Zorgvliet.

Bosjes

In de bosjes hebben de hoogteverschillen en de daaruit voortkomende verschillen in het microklimaat een grote waarde voor flora en fauna. Enkele hebben de maat van een wijkpark en een secundair gebruik voor de buurt als 'natuurlijk' spelen. Een goed voorbeeld is de Vlielandsestraat waar het duin als valondergrond de sfeer van de speelplek bepaalt. Vaak worden deze bosjes ook intensief door hondenbezitters gebruikt. Hondenpoep verrijkt de van nature arme zandgrond. Dit is voor de biodiversiteit en ecologische waarde nadelig.

De mate van verstoring in een aantal bosjes:

1. Tussen Frankenstraat en Doornstraat: deels grond opgebracht, daarom voedselrijk en weinig duinvegetatie.
2. Doornpark (deels particulier): zwarte aarde, verstoring door honden. Het privédeel is afgesloten door een groot hekwerk omdat er veel overlast was (vuurtje stoken, binnendringen privéterrein).
3. Duinbosjes bij Duttendel: verstoring door honden.
4. Catsheuvel bij het Gemeentemuseum: grote diversiteit in flora, zandgrond niet verrijkt.
5. Bij Duindorp aan de Nieboerweg, aan de overkant Bosjes van Poot: speelgebied, verstoring door honden

Ook de 'verstoorde' bosjes vormen leefruimte voor dieren; met name vogels vinden er schuilgelegenheid. Ze zijn dus van grote waarde voor mens en dier. Vaak is er in de bosjes achterstallig beheer van de (asfalt)paden.

Particuliere terreinen

Naast het Doornpark zijn er meer particuliere terreinen met de typische duinkenmerken van reliëf en zandige grond. In de werkgroep werden voorbeelden genoemd van terreinen waar het ecologisch potentieel niet helemaal is benut: het terrein tussen Nieuwe Duinweg en Rijslag bij het Mariscollege en het terrein van de Eerste Nederlandse Buitenschool aan de Doorniksestraat.

Rand Zorgvliet

Rondom het landgoed Zorgvliet staat een monumentale muur met ervoor een beplantingstrook aan de zijde van het openbaar gebied. De beplanting is goed voor vogels en insecten als het ware een uitbreiding van het natuurlijke bos van Zorgvliet. Recentelijk is er een schelpenpad door de strook aangelegd. In de werkgroep is aangegeven dat omwonenden de struikbeplanting zeer op prijs stellen en dat zij zich zeer betrokken voelen bij dit groen. Het pad is aangelegd zonder deze bewoners te raadplegen of te informeren.

Stadhoudersplantsoen, de Haagse Beek

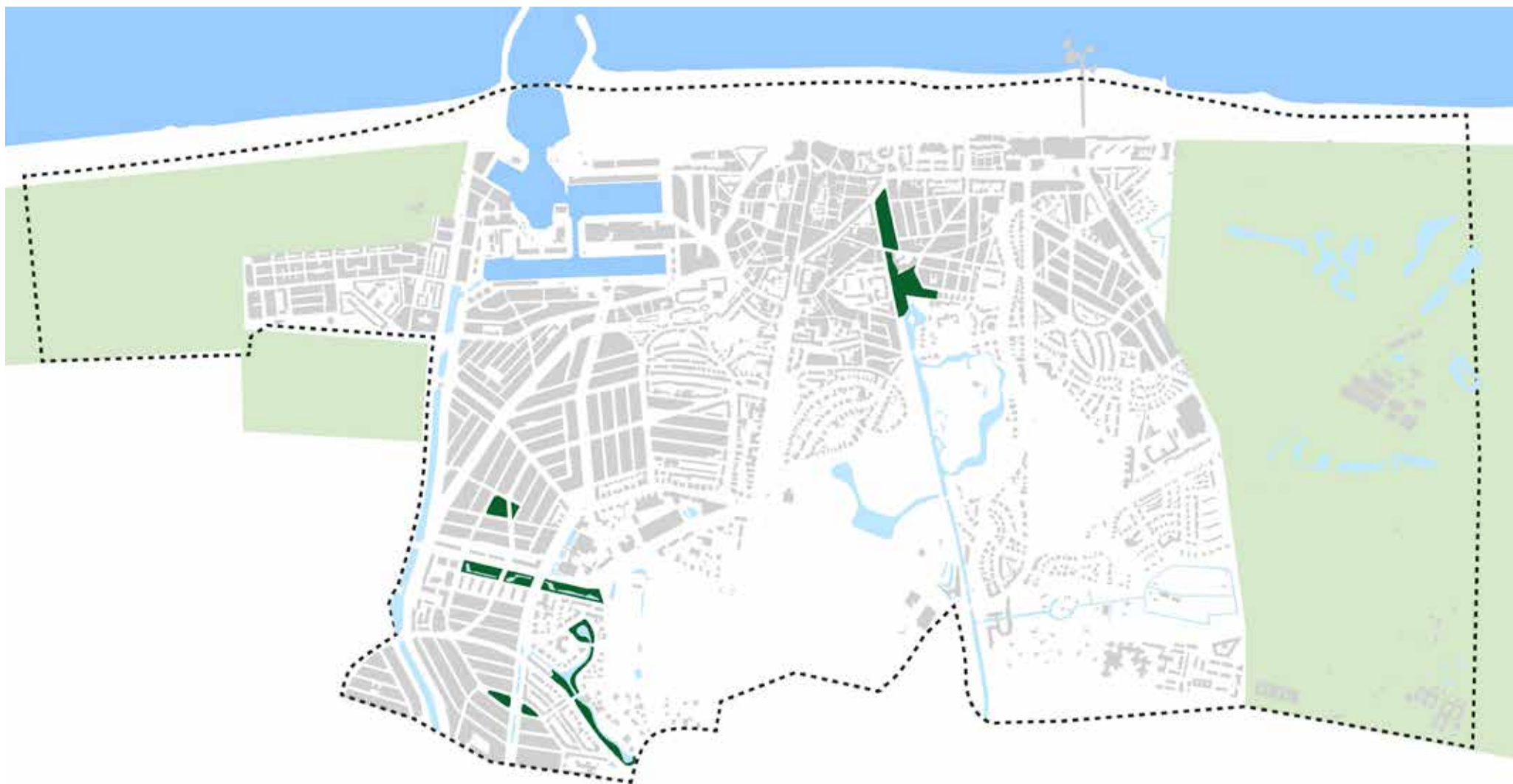
De beek stroomt door openbaar groen, het Stadhoudersplantsoen en het plantsoen tussen de Buitenrustweg/Rustenburgerweg. Het Stadhoudersplantsoen heeft een dubbele functie. Er wordt gespeeld bij het deel van Duinoord en gewandeld en het heeft ook grote natuurlijke potentie, vooral bij het deel van Zorgvliet. De kansen voor meer dagvlinders, amfibieën en libellen zijn vanwege de afweging tussen natuur en gebruik niet volledig benut. Op de Buitenrustweg/Rustenburgerweg in Zorgvliet loopt het water door een dicht beplant, deels bebost gebied dat meer natuurlijk aandoet. In deze buurt met vooral oudere mensen, privétuinen en dichtbij de grote groengebieden is er geen vraag naar voorzieningen voor spelen of verblijf en dus meer ruimte voor natuur.

Vlielandsestraat

Stadhoudersplantsoen

wijkgroen met hoge cultuurhistorische waarde

Wijkgroen met hoge cultuurhistorische waarde

Stadhoudersplantsoen

Naast waarde als ecologische verbindingszone, heeft het Stadhoudersplantsoen ook cultuurhistorische waarde. Het is ingericht in de jaren '50 in de stijl van de wederopbouw. De aanleg was open en rechtlijnig met hoeken van 120 graden. Het straalde luchtigheid uit en was overzichtelijk. De beek werd met beschoeiingen vormgegeven als een langgerekte vijver. De plek staat niet op de kaart van beschermd stadsgezicht, maar wordt door de gemeente en omwonenden wel als kenmerkend en bijzonder beoordeeld. Toen circa zes jaar geleden natuurlijke oevers en beplanting als schuilplek voor vogels en insecten zijn aangebracht, is het oorspronkelijke ontwerp deels behouden.

De noodzaak van spelen vanuit de wijken speelt vooral in het deel tussen de Stadhouderslaan en de Valeriusstraat en het Verhulstplein in Duinoord. Daarom zijn een voetbalkooi en speeltoestellen geplaatst. Deze speelvoorzieningen worden graag en intensief gebruikt, maar zijn wel afzonderlijke elementen die een eigen gebied vormen. Vanwege deze wensen voor gebruik en ecologie is het Stadhoudersplantsoen ruimtelijk niet een geheel.

Plantsoen wijk Zorgvliet (Alexander Gogelweg/Andries Bickerweg/Groot Hertoginnelaan)

Het plantsoen van de wijk Zorgvliet is een klassiek plantsoen waarvan het oorspronkelijk ontwerp nagenoeg is behouden. Hier is een divers sortiment aan bomen met sierbeplanting en gazon aanwezig. Het dient als kijk-, belevings- en verblijfsruimte voor omwonenden, kantoorpersoneel en scholieren van het Gymnasium Sorghvliet. De omwonenden zijn redelijk tevreden met het onderhoud dat een – voor de gemeente Den Haag – vrij hoog niveau heeft, maar hebben nog wel verbeteringsvoorstellen, zoals een fontein in de vijver, vaker water geven aan de vaste beplanting en vaker vuilnis verwijderen uit het water (zie bijlage).

Haringkade

De Haringkade (tussen Nieuwe Duinweg en Gevers Deynootweg) is ingericht als wijkgroen met voorzieningen zoals de kinderboerderij en het zwembad. Het Schevenings Kanaal liep oorspronkelijk een stuk verder (niet tot aan zee), maar is in de jaren 80 van de vorige eeuw voor een deel gedempt. De historie van de plek, ooit een zeer

belangrijke overslag, is niet meer te herkennen. Het wijkgroen voldoet aan de behoefte van de bewoners van de relatief dichtbebouwde buurten van Scheveningen dorp. Het groen oogt sleets en deels erg stenig, waardoor het een minder uitnodigende uitstraling heeft.

Sweelinckplein

Het Sweelinckplein is een klassiek plantsoen waarvan het oorspronkelijk ontwerp nagenoeg is behouden. Het wordt doorsneden door de Waldeck Pyrmontkade en de Koningin Emmakade. Vanwege de trambaan is de verkeersruimte verbreed en is de eenheid van het geheel minder dan bij aanleg.

De omwonenden zijn zeer betrokken bij het groen. Het beheer wordt deels gedaan door vrijwilligers. Enkele jaren geleden heeft de gemeente Den Haag samen met omwonenden een plan gemaakt om weer meer eenheid in het groen te krijgen. Dit plan is vooralsnog niet uitgevoerd.

Het groen bestaat uit gazon en struikbeplanting. Op het gazon spelen kinderen uit de buurt. Op de hoeken staat dichte beplanting (hulst, taxus) die van waarde is voor dieren, maar voor een dergelijk sierplantsoen een wat ruige uitstraling heeft.

Frederik Hendrikplein

Ook het Frederik Hendrikplein is ontworpen als een klassiek plantsoen. Het oorspronkelijk ontwerp is aangepast met aanleg van een grote speeltuin die heel intensief wordt gebruikt. Ook het overgebleven groen wordt veel gebruikt.

Sweelinckplein

Frederik Hendrikplein

buurtgroen

Buurtgroen

Buurtgroen is van belang voor de woonomgeving, herbergt kleinschalige functies als spelen en verblijf en speelt in de dichtbebouwde buurten een belangrijke rol. Buurtgroen is, net als het wijkgroen, niet gelijkmatig verdeeld in de wijken. Het groen is waardevol voor de sfeer en kwaliteit van de woonomgeving.

In de lommerrijke wijken, zoals het Belgisch Park, vormt het buurtgroen een fraai accent met sierlijke beplanting. In de werkgroep is het voorbeeld van het plantsoentje aan de Gentsestraat genoemd. Het heeft een traditionele inrichting met gras, bomen en op de hoeken sierstruiken. Het zou veel sierlijker kunnen zijn met bijvoorbeeld meer bloemrijke beplanting.

In de dichter bewoonde delen van Scheveningen wordt ook dit vrij kleinschalige groen intensief voor sport en spel gebruikt. Het gevaar bestaat dat door de invulling van deel-functies (stoep, sport & spel) de groene kwaliteit wordt aangetast.

Dichter bij de kust, in Scheveningen Dorp is het groene karakter ook minder zichtbaar door de invloed van zee.

Een voorbeeld van de moeilijke afstemming tussen gebruik en representatief groen is het Prins Mauritsplein in het Statenkwartier. Het heeft een klassieke invulling met beplanting op de hoeken en het groen is enkele jaren terug gerenoveerd. Met name de beplanting aan de zijde van de Prins Mauritslaan heeft moeite om van de grond te komen door de hoge gebruiksdruk (voetballen). Het plantsoen wordt nu op verzoek van omwonenden aangepast om het voetballen tegen te houden. De vraag naar voetballen kan dus niet worden opgelost op deze locatie.

Om de wens naar spelen, elkaar ontmoeten en een groenere woonomgeving vorm te geven zijn in het Statenkwartier recentelijk op straathoeken groentjes aangebracht. Een voorbeeld is de hoek tegenover het Prins Mauritsplein.

Op de hoek Willem de Zwijgerlaan/Statenplein is de klassieke invulling met beplanting op de hoeken nog intact. Tegelijk wordt het groen gebruikt om te spelen.

Sunny Court in Duinoord is een bijzondere buurtvoorziening waar mensen elkaar graag ontmoeten. Het is een van de weinige plekken die als speelvoorziening is ingericht.

Doctor de Visserplein

Prins Mauritsplein

Sloepstraat

Plein Gentsestraat

Kortrijkesestraat, Gentsestraat

Sunny court

straat en blokgroen

Straat- en blokgroen

Straatgroen bestaat hoofdzakelijk uit bomen en kleine plantvakken onder deze bomen. Het verzacht de stedelijke woonomgeving en herbergt vogels zoals in Duindorp een hele mussenkolonie. In tegenstelling tot andere Haagse stadsdelen zijn de plantvakken in Duindorp beperkt. Ze vallen niet onder de categorie 'snippergroen'.

De gemeente Den Haag streeft indien mogelijk naar bomen in elke woonstraat en naar stevige laanbeplanting op de lange lijnen. De oorspronkelijke boomstructuren horen ook bij het beschermd stadsgezicht en dienen gehandhaafd te blijven. De laanbeplanting langs de lange lijnen staan als bomenrijen in de Nota Ecologische Verbindingszones.

In de kustzone is een traditionele beplanting met straatbomen niet mogelijk vanwege het zeeklimaat (zie pagina 19). Bomen moeten dus op beschutte locaties geplant worden. In het verleden waren er steeds weer nieuwe initiatieven voor aanplant van solitaire straatbomen die iedere keer een mislukte investering bleken te zijn. Aanplant in clusters en soortkeuze die is afgestemd op bestendigheid tegen het zeeklimaat kan werken.

Het voormalig Norfolkterrein wordt op dit moment bebouwd. Blokgroen maakt onderdeel uit van het bouwplan. De bewoners van het Havenkwartier vinden dit een zeer belangrijke aanvulling en willen graag dat de nieuwe wijk een groene uitstraling krijgt.

Groen in straten gaat altijd ten koste van parkeerplaatsen. Met name in de smalle straten van Scheveningen Dorp en Bad is de parkeerdruk hoog, met piekmomenten in het toeristenseizoen. De keuze tussen groen en parkeren moet dus gemaakt worden.

In de lanen van het Statenkwartier staan de bestaande bomen onder druk door het parkeren. De middenberm van bijvoorbeeld de Willem de Zwijgerlaan is verhard waardoor bomen minder goed groeien vanwege verdichting van de grond. Wortelopdruk ontstaat als gevolg de verharding.

bomen onder druk Willem de Zwijgerlaan

....

....

Nieboerweg

Groot Hertoginnelaan

....

Conclusie gebruikswaarde

Het Scheveningse wijk- en buurtgroen is divers in maat en functie. In de villawijken rondom de grote groengebieden ligt het accent op groen met hoge natuurwaarde en dit past goed bij dit woonmilieu. In de dichter bebouwde wijken Statenkwartier en het noordelijke deel van het Belgisch Park is relatief weinig buurtgroen met speelfunctie te vinden. In Scheveningen Bad en Haven is opvallend weinig straat- en blokgroen. In de wijkparken staat de groene, historische entourage onder druk van verkeersruimte en/of spelen.

Kansen gebruikswaarde

- Versterken groene entourage van de wijkparken.
- Vergroenen Scheveningen Bad in het kader van project de Kust Gezond.
- Heroverweging oppervlak wegen, parkeren en stoepen ten gunste van buurtgroen.

overzicht groen en water inclusief particuliere tuinen

Toekomstwaarde

Klimaat

Uit klimaatscenario's van het KNMI blijkt dat langere warme perioden steeds vaker zullen voorkomen en zij gaan uit van een toename van het aantal tropische dagen van ongeveer tot 23 dagen in 2050 en 38 in 2100. Deze extreme warmte leidt tot hittestress, met bijbehorende gezondheidsproblemen zoals uitdroging, concentratie-, slaap- en ademhalingsproblemen, vermoeidheid en allergieën. De gevolgen van langere hitteperioden zijn het grootst in steden. Dat komt omdat steden, doordat ze zo stenig zijn, veel warmte vasthouden en daarnaast ook zelf warmte produceren (airconditioners, restwarmte bedrijven etc.). Temperaturen van 4 tot 10 °C hoger dan de omliggende gebieden zijn heel gewoon.

Dit probleem doet zich met name voor in de wijken met weinig groen. In Scheveningen zijn dat de wijken in de kuststrook; Duindorp, Haven, Dorp en Bad omdat hier zowel straatgroen als particuliere tuinen ontbreken. In de wijken met gesloten bouwblokken (Belgisch Park, Staten- en Geuzenkwartier, Duinoord) verminderen de laanbomen de opwarming op hete dagen, maar ook hier wordt het warmer dan in de villawijken met meer en grotere particuliere tuinen. In 2017/2018 wordt het hitteonderzoek van Den Haag opgeleverd. Op dat moment wordt duidelijk of deze wijken die zo dicht bij zee liggen een knelpunt hebben.

Groen in de stad is één van de middelen die hierbij kan worden ingezet. Het areaal bomen, stuiken en planten in de stad is op verschillende manieren van invloed op bovengenoemde opwarming. Ten eerste zorgen bomen, struiken en planten voor schaduw, waardoor stenige materialen minder snel opwarmen. Ten tweede warmt groen zelf veel minder snel op. Ten derde verkoelt het groen de lucht door verdamping van water. Een ander middel om te verkoelen is de aanleg van groene daken, en verticaal groen. Groene daken bufferen ook regenwater op momenten met veel neerslag.

Water

Klimaatscenario's laten zien dat we naar verwachting in de toekomst te maken krijgen met een toenemende kans op extreme neerslag. Om de instroom van regenwater in de riolering te beperken is berging van regenwater in het groen nodig. Dan ontstaat er een robuust watersysteem en neemt de kans op overstroming als gevolg van beperkte capaciteit van de riolering af.

Groen in de openbare ruimte draagt hieraan bij, evenals het groen in tuinen en op da-

ken. Het is dus absoluut noodzakelijk om het groenareaal in de gehele stad te vergroten. Op veel locaties doen zich kansen voor om bestrating te vervangen door groen. Vanuit de werkgroep is de opmerking gemaakt dat voorlichting voor alle bewoners over dergelijke praktische maatregelen nodig is.

probleem: afwatering op het riool

oplossing: afwatering op het groen

kans: uitbreiden bestaand groen?

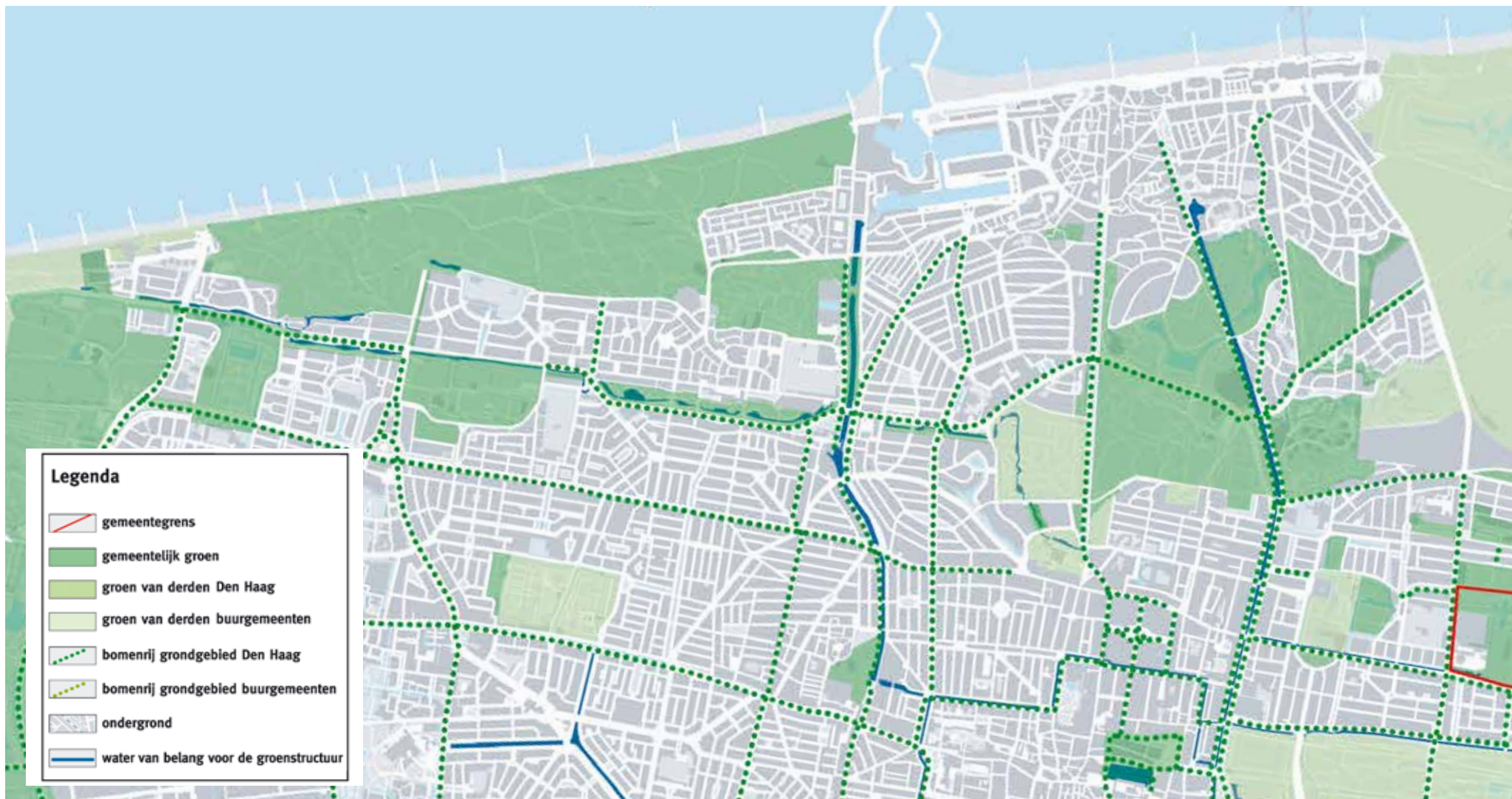
kans: herprofiëren met minder asfalt?

kans: aanleg groentje?

kans: groene berm naast het trottoir?

stedelijke groene hoofdstructuur

Het belang van groen voor soorten

In de stedelijke omgeving kunnen zich veel soorten dieren en planten handhaven. Het zien van wilde dieren zoals vlinders, libellen, vogels, vossen, eekhoorns, vleermuizen en egels in de dagelijkse woonomgeving is van grote waarde voor bewoners. Het wijk- en buurtgroen speelt een belangrijke rol als vliegroute, foerageergebied en/of leefgebied.

Leefbaarheid

Wijk- en buurtgroen heeft een gunstige invloed op de leefbaarheid van de stad, het woongenot, het welbevinden van bewoners en de waarde van huizen. Bijvoorbeeld de aanwezigheid van natuurlijke soorten in de stad, kan nauwelijks onderschat worden. De dagelijkse ontmoeting met 'simpele' vogels als koolmezen, merels of mussen biedt levensvreugde, met name voor (oudere) bewoners die meer aan huis gebonden zijn. Sommige soorten redden zich uitstekend in de moderne stad (dat zijn niet altijd de meest geliefde), andere soorten staan onder druk en voor vele soorten vormt de stad een stenige woestijn waar niets te vinden valt. Schuilmogelijkheden in openbaar en particulier groen zijn daarom van belang.

Ecologische structuur

De ecologische hoofdstructuur van Den Haag is aangewezen om de diversiteit van dier- en plantsoorten veilig te stellen. In een klein, afgelegen groengebied kunnen zich minder soorten handhaven omdat de populaties klein zijn. Als gebieden met elkaar in verbinding staan kunnen dieren zich verplaatsen en planten zich verder verspreiden. Daardoor ontstaan grotere populaties en kunnen zich meer soorten tegelijk handhaven. De Oostduinen en het Westduinpark zijn Natura 2000 gebieden waar specifieke soorten, zoals zandhagedissen en de blauwe zeedistel, zijn aangetroffen. Door de ecologische hoofdstructuur is het de bedoeling om deze gebieden met elkaar te verbinden via de grote groengebieden. Dit is van nut voor zowel beschermde soorten als 'gewone' soorten.

De grote groengebieden van Scheveningen liggen relatief dicht bij de Oostduinen waardoor hier – voor stedelijke begrippen – sprake is van een goede verbinding. De Westduinen en de Scheveningse Bosjes liggen verder uit elkaar waardoor de verbinding kwetsbaarder is. Hiervoor is in de ecologische hoofdstructuur de verbinding via de Bosjes van Poot, het Afvoerkanaal en de Haagse Beek (Stadhoudersplantsoen) aangewezen.

De verbinding loopt langs het water: de Haagse Beek in het Stadhoudersplantsoen en het Verversingskanaal. Een directe aansluiting voor bijvoorbeeld vissen is er echter niet. De Haagse Beek loopt in een duiker onder het kanaal naar de Sportlaan. Dit is goed voor de waterkwaliteit omdat de schone beek niet mengt met het relatief vuile boezemwater uit het kanaal, maar deelt de beek zelf in twee delen. De duiker is een obstakel voor vissen en amfibieën.

De meerwaarde van het Stadhoudersplantsoen ligt nu niet in de verbinding tot aan het Westduinpark, maar vooral als aanvullende vliegroute en foerageergebied voor soorten die in Sorghvliet voorkomen. Omdat gekozen is voor een mix tussen het naoorlogs ontwerp en natuurontwikkeling (zie pagina 41) zijn niet alle kansen voor de natuur benut, zoals meer struiken als schuilgelegenheid en meer zachte oevers.

afvoerkanaal

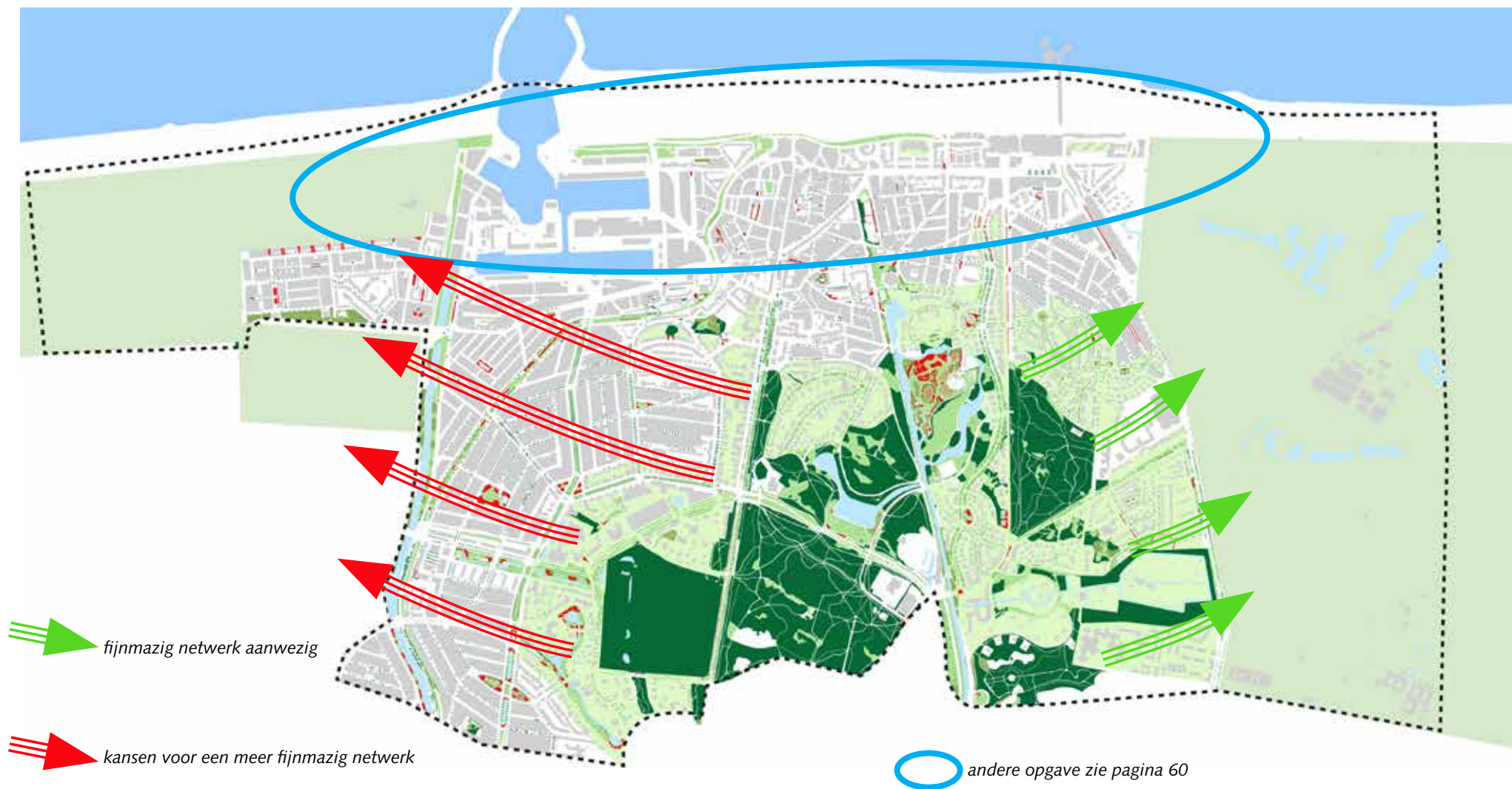
afvoerkanaal bij Duindorp

ecologische verbinding Stadhoudersplantsoen

naoorlogs ontwerp Stadhoudersplantsoen

overzicht groen en water inclusief particuliere tuinen

Het groen langs het Verversingskanaal is relatief smal. De oevers hebben een harde beschoeiing wat ongunstig is voor bijvoorbeeld amfibieën en libellen. In het deel dicht bij de kust staan geen struiken en dus ontbreekt beschutting voor dieren geheel. Wat betreft de ligging aan zee is het wel een plek met zeer specifieke kwaliteit: er is glasaal in het water aangetroffen.

De Scheveningse lanen zijn ook aangewezen als verbindend netwerk. Gebruikers van dit netwerk zijn verschillende soorten vleermuizen. Ze foerageren zowel in de grote groengebieden als langs lanen en watergangen. Naast koloniën in de grote groengebieden zijn in de bunkers in de duinen meerdere winterverblijfplaatsen van vleermuizen bekend. Voor vleermuizen zijn onverlichte watergangen en grote bomenrijen dan ook van grote waarde voor de instandhouding van een vitale populatie.

De aangewezen verbindingen die onderdeel uit maken van het wijk- en buurtgroen in Scheveningen – het Stadhoudersplantsoen, het Verversingskanaal en de lanen – spelen een belangrijke rol voor soorten om zich te handhaven. Het in stand houden van bestaande beplanting, het bevorderen van aaneengesloten boomstructuren en het aanbrengen van meer struiken als schuil- en nestgelegenheid is dan ook een belangrijke opgave.

Het aangewezen netwerk is echter vrij grof en daardoor kwetsbaar voor verstoring. Belangrijke soorten die niet in de grote structuur leven, maar juist op stedelijke plekken, zoals de ‘beroemde’ mussenpopulatie, dreigen buiten beeld te raken.

Hoofdstructuur en fijnmazig netwerk

Een aanvullend, fijnmaziger netwerk van openbaar groen en ook particuliere tuinen zou meer dieren in de directe woonomgeving kunnen huisvesten en tegelijk de bestaande verbindingen robuuster maken. Dit is benoemd in de agenda groen. Bij dit netwerk horen bijvoorbeeld alle bermen en trambanen die – ecologisch beheerd – een leefruimte voor vlinders en insecten kunnen zijn.

Een soort die via de ecologische hoofdstructuur in Scheveningen is beland kan via dit fijne netwerk de weg te vinden naar mogelijke leefgebieden zoals buurtgroen en privétuinen. Er is geen ‘omweg’ voor soorten om van A naar B te komen, mocht er eens een lijn doorbroken worden. Het kleinschalige groen is ook geschikt als habitat voor specifieke soorten en andere soorten die onder druk staan zoals huismussen, vleermuizen en dagvlinders. In de inrichting van veel wijk- en buurtgroen is daar nu weinig rekening mee gehouden. Soms ontbreken er kleine bosschages, elders zijn oevers niet geschikt en soms liggen er kansen in de vorm van groene middenbermen die nu nog

gebruikt worden voor parkeren. De aanwezige duinbosjes zijn wel geschikt als habitat van veel soorten. Vanwege de aanwezigheid van binnenduinenbossen en stinsensoorten zijn het de troefkaarten voor een veel robuuster en meer fijnmazig netwerk.

In het Statenviertel zijn de Conradkade/Van Boetzelaerlaan en Statenlaan/Stadhouderslaan aangewezen als hoofdverbindingen. Via de bomen en de groene trambanen kunnen bijzondere soorten zoals duinvlinders in principe tot in de achtertuinen doordringen. Bij de kruispunten zijn de bermen onderbroken. Dit beperkt de kwaliteit van de verbindingen. Omdat er maar één verbinding haaks op de lanen staat (het Stadhoudersplantsoen) is er geen sprake van een robuust netwerk. Kansen voor een meer kleinschalig netwerk liggen bijvoorbeeld op de Willem de Zwijgerlaan waar nu nog onder bomen wordt geparkeerd en op de Cornelis de Wittlaan waar een groenstrook met lage gazons en bomen verrijkt zou kunnen worden met meer bloemrijke beplanting en schuilmogelijkheden voor dieren.

groene trambaan

Cornelis de Wittlaan

veel asfalt, onderbreking lijn

parkeren onder bomen

In het Statenviertel is de rol van particuliere tuinen in het fijnmazige netwerk beperkt omdat het oppervlak ervan relatief gering is.

In het oostelijke deel van Scheveningen zijn naast de lijnen naar de kust (Scheveningseweg, Haringkade, Nieuwe Parklaan) ook verbindingen richting Oostduinen aangegeven (Pompstationsweg, Waalsdorperweg, Wassenaarseweg). Er is ook meer particulier groen aanwezig. Daarom is het fijnmazige netwerk hier al sterker.

Het oppervlak van het particulier groen in Scheveningen is met name in de villawijken rondom de grote groengebieden groot en daarmee substantieel. De particuliere tuinen en het groen rondom de musea en (inter)nationale instellingen verhogen de ecologische kwaliteit omdat er meer groenareaal is.

Omdat het niet openbaar is ontbreekt hier wel een samenhangend beheer en is er geen afstemming van bewoners onderling over behoud van groen. De trend is dat er steeds meer tuinen verhard worden voor terrassen en parkeren.

Dit wordt ook door de werkgroep als een zorg gezien. Een verharde tuin huisvest geen dieren. Vanwege het verharding van tuinen is ook de huismus achteruit gegaan. De bestaande populatie in Duindorp is dan ook bijzonder en het beschermen waard. Het is bestaand beleid van de gemeente om het 'ontharden' van tuinen te stimuleren, mede omdat groene tuinen een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan water- en klimaatdoelen.

Conclusie toekomstwaarde

In Scheveningen ligt een vergroeningsopgave in het kader van de klimaatadaptatie. Naast aanleg van nieuw groen is behoud van bestaand groen – openbaar of particulier – van belang. Voorlichting over groen, natuurontwikkeling is noodzakelijk zodat ook tuineigenaren meedoen.

Kansen toekomstwaarde

- Verhogen leefbaarheid in de strook aan de kust door middel van nieuw groen.
- Aanleg fijnmazig groen netwerk tussen de grote groengebieden en de duinen. Dit netwerk is robuuster dan de huidige enkelvoudige structuur en beter bestand tegen de dynamiek van de stad.
- Vergroenen voor klimaatdoeleinden en biodiversiteit is ook goed voor gezondheid en leefbaarheid.

Bijlage

Potentiele projecten vanuit de werkgroep

De werkgroep heeft met veel enthousiasme en inzet meegewerkt aan dit plan. Afgesproken is dat het stadsdeel een of twee keer per jaar de vorderingen van realisatie van de visie met de werkgroep bespreekt. Hierbij zullen nieuwe projecten worden besproken. Ook zou het een gestructureerd overleg tussen afgevaardigden uit de wijken met de groenbeheerder zijn waar alle beheers kwesties aan bod komen en werkgroepleden elkaar op de hoogte houden. Eind 2017 kan bijvoorbeeld het in januari 2017 aanbestede maaibeheer worden geëvalueerd en gekeken worden of meer maatwerk nodig en haalbaar is.

Deze visie is niet direct gekoppeld aan uitvoeringsbudget, maar moet juist een aanjager zijn voor nieuwe projecten en het vrijmaken van budget. Daarom is aan de werkgroepleden gevraagd om wensen aan te dragen.

Hieronder zijn thema's uit de visie genoemd met bijbehorende voorstellen.

Vergroenen voor klimaatdoeleinden:

- Alternatieven voor 'tegeltuinen' zoeken.

Versterken groene entourage:

- Een spuitende fontein in de vijver van de A. Gogelweg. Dit is volgens bewoners een goedkope en niet ingewikkelde ingreep en het geeft een meerwaarde aan de wijk.
- De van de vijver A. Gogelweg graag regelmatig schoonmaken en algenvorming tegengaan.
- Sierbeplanting heeft een wat ruiger aanzien gekregen vanwege grootschalig beheer (machinaal?) Beheer intensiveren en indien nodig het areaal verkleinen?
- In de Jacob de Graefflaan graag in overleg 1-2 bomen extra planten aan de kant van de oneven nummers vanaf 1-13 om de laan meer het aanzien van een laan te geven en natuurlijk het terugplanten van bomen als er bomen gekapt worden voor de nieuwbouw van de school.
- Het ovaalvormige Sweelinckplein met park was vroeger meer één geheel. Nu lijken het twee helften, doorsneden door Waldeck Pyrmontkade en Kon. Emmakade en het tramspoor. Enkele jaren geleden is er met de gemeente Den Haag en omwonenden een plan gemaakt om er weer meer eenheid in te krijgen. Het plan is nooit uitgevoerd.

Bouwen aan het fijnmazige netwerk groen

- Toevoeging plantvak bij de A. Gogelweg met bijenplanten en een notenboom.
- De ecologische verbindingszone Haagse Beek aan de Rustenburgweg/Buitenrustweg dient te worden aangepakt en ecologisch te worden beheerd. Natuurvriendelijke oevers!
- Bij nieuwbouw van woonblokken (zoals Verhulstplein) en scholen de gebouwen vergroenen (daken/gevels/balkons).
- De algenvorming en doorstroming van de Haagse Beek bij het Stadhoudersplantsoen voor het deel van Zorgvliet en de Buitenrustweg zou moeten worden aangepakt en verbeterd.
- De aanwezig plantenvakken op het Stadhoudersplantsoen zijn prachtig, maar er kunnen meer bijenplanten bij.
- Natuurvriendelijke oevers, nattere zones langs de Haagse Beek voor salamanders en kikkers.
- Wilde bloemen mengsel toestaan bij grasgebied kerk en langs Pr. Kennedylaan.
- Groenrand rondom Park Zorgvliet met bomen en struiken behouden en versterken voor insecten en nestgelegenheid vogels. Ook stinzeplanten planten in die groenstrook.
- De Kennedylaan zal het Verhulstplein een dubbele bomenrij krijgen. Waar zijn mogelijkheden voor een struiklaag als schuilplek voor vogels?
- Het is wenselijk dat er ook een stevige groene verbinding komt vanaf de Lubeckstraat richting verversingskanaal. Twee scholen zijn op deze plek gesloopt, daarbij verdwenen ook de brede borders vol struiken en boompjes die om de scholen stonden. Talloze vogels vonden hier beschutting en nestgelegenheid.
- Achtertuinen met schuttingen en tuinmuren er tussen. Voor kleine dieren zoals egels, kikkers etc. zouden er doorgangen moeten zijn van tuin naar tuin.
- Nog een insectenhotel aan de Stadhouderslaan in het deel van Duinoord plaatsen.
- Langs de J. de Wittlaan onder de vlaggenmasten in de middenberm vaste plantenvakken met insectenplanten aanleggen, zodat er het hele jaar door bloemen bloeien. Bloemen laten uitbloeien en pas maaien in september. Van februari tot juni bloeien er onder de vlaggen planten(bollen), daarna niets meer. Geen strak geschoren grasveldje vanaf juli. In oktober grootbloemige herfsttijloos planten langs de J. de Wittlaan in de middenstrook.
- Bewoners warm maken voor dakbeplanting en ontkoppeling afvoerpijp dakgoot. Opvang regenwater in speciale vaten met kraantje.

- Aandacht schenken aan groene verbindingen van straat naar straat. In Duinoord zijn belangrijke verkeersstromen die dwars door de wijk gaan, zoals Kennedylaan / Waldeck Pyrmontkade / Groot Hertoginnelaan / Laan van Meerdervoort / Conradkade. Zoeken naar groene verbindingen zowel onder de grond als boven de grond.
- Vogelbosjes in ieder plantsoen en park.

Bevorderen beheer door bewoners

- De plantenvakken rond de vijver van de A. Gogelweg dienen in de zomer water te krijgen. Misschien kan er iets gemaakt worden waardoor bewoners zelf water uit de vijver kunnen halen om de planten water te geven.
- Actie 100 bomen planten voor huizen op verzoek van de bewoners.
- Coördinatie van groenbeheer door bewoners.
- Zaaiactie bijenplanten met bewoners.
- Insectenhôtels koesteren en door bewoners laten beheren.
- Voor de Verlengde Tolweg en het gebied rondom Eurojust is nog niet te overzien hoe het wordt, maar bewoners willen graag nog inbreng voor groen kunnen hebben als alle bouwperikelen achter de rug zijn. (NB gaat het om een gebied dat beheerd wordt door het stadsdeel?)
- Boomspiegels niet schoonmaken als er door bewoners bloemen in zijn gezet.
- Regels versoepelen, zodat bewoners kunnen zaaien, bollen kunnen planten en bomen en stukjes groen kunnen adopteren.

Voorlichting

- De leerlingen van het gymnasium gooien nogal eens plastic zakjes in het water (A. Gogelweg). Wellicht is daar een opdracht/ voorlichting voor de school.
- Natuur in de stad, wat hebben bijvoorbeeld vleermuizen nodig?
- Cursus hoe maak en onderhoud ik een geveltuintje.
- Assortiment planten geschikt voor bijen, vlinders, nachtvlinders.
- Wat is de opvolger van de Nota Stedelijke Ecologische Verbindingszones (geldt tot 2018).
- Cursussen groenwerkers, geen externe partijen inhuren voor de eco zones zonder voorlichting.
- Contactpersoon Groen van de gemeente aanstellen en die ook de mogelijkheid geven om één op één met het wijkoverleg / bewoners te kunnen communiceren en

- met hen rond te lopen in de wijk. Naam en e-mailadres op de website van de wijk.
- Praktische maatregelen in verband met klimaatverandering.
- De oevers van het nog bestaande stukje Zanderijvaart weer beplanten met oeverbegroeiing.
- Meer aandacht voor kennis van nestgelegenheid van diverse vogels. Hoe kunnen bewoners passende nestgelegenheid bieden.
- Aannemers en dakbedekkers voorlichten over alternatieve pannen voor mussen en gierzwaluw.

Ecologie

- De ecologische verbindingszone Haagse Beek aan het Stadhoudersplantsoen ecologisch maaien.
- Meer beheer m.b.t. algenvorming en doorstroming Stadhoudersplantsoen Haagse Beek.
- Ondertunneling Kennedylaan zodat er plek is voor de Haagse Beek in een wijds plantsoen.
- De grasvelden aan de Stadhouderslaan tussen Groot Hertoginnelaan en Kennedylaan zijn dit jaar ontdaan van struikgewas en er zijn mooie lange rozenperken aangeplant. Heel mooi en netjes, maar ecologisch?
- Gevarieerd assortiment struiken en bomen in het Stadhoudersplantsoen. De huidige borders werken goed voor bijvoorbeeld hommels.
- Struweel voor mussen en kleine zangvogels. Dan voeren kraaien, meeuwen en koutjes niet meer de boventoon.
- Mussen en kleine zangvogels houden van dicht struweel.

Wensen Havenkwartier en Duindorp

Top 3 wensen:

1a. Het vergroenen van het laatste stuk van het Afvoerkanaal

Vergroenen met kenmerkende zeebeplanting vanwege het klimaat daar. Dan komt er al wat groen terug in onze wijken. En maatwerk in het maaibeleid draagt daar ook aan bij.

1b. De Sluis bij het Afvoerkanaal met bestrating zelfs op de hellingen, is ook een gebied waar kansen op vergroening liggen.

2. Vergroening Duindorpdam

Herinrichting/ herplantdichtheid van de bomen daar. Zie rapport „Bomen tot in de branding ” over hoe beplanting aangebracht moet worden: in clusters van bomen”. Nu staan er alleen enkele solitaire troosteloze abelen. Wens: geen solitaire bomen daar, maar clusters.

3a. Herinrichting en vergroening van het laatste stuk Houtrustweg en Kranenburgweg vanaf de Westduinweg richting strand. Daarbij de duinsfeer zoveel mogelijk behoudend.

De herinrichting van de Houtrustweg zien wij nu als een kans voor het vergroenen van dit versteende gebied.

Als bomen daar niet haalbaar zijn, zijn struiken en sterke planten toch wel het onderzoeken waard? Hoe kan hier sterk en passend groen ingevuld worden en vooral geclusterd worden.

3b. In de hekken die nu nog om het Norfolkbouwterrein staan, is een grote mussenpopulatie actief. Er voor zorg dragen dat deze mussenpopulatie ook bij de groene herinrichting van dit gebied een nieuw onderkomen krijgt en zo behouden blijft.

3c. Duindorp kan groener binnenin de wijk. Toevoegen van groen, waar mogelijk.

Door deze 3 punten aan te pakken ontstaat al een vergroeningsblok in dit versteende gebied.

Zo investeren we in de belevingswaarde en toekomstwaarde van dit deel van Scheveningen. En in leefbaarheid door versterking van bestaande groenaccenten, door vergroening voor klimaatdoeleinden, en door versterken van het fijnmazig netwerk.

Ingestuurde bijdrage/voorstel AVN

1. Struiken op Scheveningen voor vogels en vlinders

Als je kijkt naar het gradiënt van zee naar het binnenland zie je wat planten betreft in Meijndel een verloop van helmgras, struikenzone (duindoorn, meidoorn) tot het bosrijk binnenduin (eik). Een groot deel van Scheveningen ligt in die “struikenzone”. Of zoals dat officieel heet, de “struweelduinen”. [In de stadszijde van het Statenkwartier, in het Van Stolkpark en Zorgvliet groeien bos en bomen. Die wijken behoren tot het “bosrijke binnenduin”.]

Die “struikenzone” is rijk aan vogels, want die vinden er voedsel en beschutting. En bloeiende struiken trekken insecten aan, bijv. vlinders.

De afgelopen jaren zijn er veel struiken weggehaald, bijvoorbeeld langs de Haringkade. Dus stellen we voor dat er weer meer struiken worden aangeplant (in struikeneilanden).

Uiteraard in overleg met omwonenden.

Langs de Haringkade, lijn 11 en het verversingskanaal.

Voor vogels en vlinders, maar dus ook voor mensen, want mensen houden van bloeiende struiken, vlinders en vogels.!

Beginnen met stukken van belang voor de ecologische verbindingen, bijv. bij Haringkade/Cremerweg.

Tegelijk is een onderhoudsplan nodig. Om verstoring te beperken is het beter dat er zo min mogelijk wordt gesnoeid, en gefaseerd. Maar schoffelen en snoeien is wel beter dan de struiken zo te laten overwoekeren of uitgroeien dat ze helemaal moeten worden verwijderd. Met regelmatig onderhoud kunnen ze vele jaren mee.

In de brochure ‘Biodiversiteit in tuin en plantsoen’ van PPO / Wageningen UR staan concrete lijsten. “Met het aanplanten van deze soorten kunt u zelf een concrete en positieve bijdrage leveren aan de biodiversiteit.”

Volgens het Compendium van de Leefomgeving:

“Van de kust naar het binnenland is er een gradiënt in zout, kalkgehalte en ouderdom van de bodem. Die gradiënt uit zich in een karakteristieke opeenvolging van biotopen: strand, zeereep, open-duinvalleien, struweelduinen en binnenduinrandbossen. Hoe meer landinwaarts, hoe meer de duinen als gevolg van natuurlijke successie zijn be-

groeid met struiken, zoals duindoorn en meidoorn. Verder bevatten de duinen meren en plassen, moerassen, droge en natte duingraslanden en heiden.”

2. Divers maaien voor biodiversiteit

Zoals we hebben besproken, is een goed maaibeeld belangrijk voor meer biodiversiteit. Een voorbeeld waar dat succes heeft is het veldje met hoge biodiversiteit aan de Cremerweg. De data waarop gemaaid wordt zijn van belang om gewenste plantensoorten te bevoordelen. Het is jammer als bloemen worden gemaaid voordat ze zaad kunnen vormen. In voedselrijke velden, bijv. waar veel honden komen, is afvoeren van maaisel belangrijk om te verarmen. Dergelijke velden moeten overigens wel vaker worden gemaaid om verruiging te voorkomen, groei van bramen, brandnetels, zuring enz. Al klinkt het vreemd, arme graslanden zijn rijker aan bloemen.

3. Natuurvriendelijke oevers Schevenings Kanaal

Op sommige stukken is het in orde, bijv. bij het Westbroekpark waar de vleugelnoten staan, bij andere stukken lopen de oevers heel steil af. Daar zouden natuurvriendelijke oevers, bijv. een vooroever, een goed idee zijn.

Er zijn nog meer plekken met onvriendelijke oevers (waterpartij, Westbroekpark).

Omdat het duur is daar wat aan te doen, is het wellicht een aanzet tot een project op stedelijk niveau, bijv. in het kader van een nieuwe nota ecologische verbindingzones, als opvolger van de huidige nota.

Belgisch Park

Badhuisweg

Haringkade/ Duinweg

Haringkade

Van Stolkpark

pad van Stolkpark - Scheveningseweg

Sloepstraat

Westduinweg

Van Stolkpark

benzinepomp Statenlaan

woonstraat Statenkwartier

excursie

Excursie met de werkgroep

Op voorstel van werkgroepleden zijn een aantal plekken bezocht. Enkele bevindingen van de werkgroep zijn per plek weergegeven:

Belgisch Park: oogt groen, ook tuinen, enkele grote bomen bepalen het beeld

Badhuisweg: zonder bomen aangelegd omdat zicht op het Kurhaus belangrijk werd gevonden. Rozen in de middenberm worden beschadigd door mensen die oversteken. Zou je daar niet rekening mee moeten houden? Enkele grote bomen in voortuinen laten zien dat hier, dicht bij de kust, wel iets groeit. De rozen zijn een monocultuur. Is er niet iets meer eigentijds te verzinnen? Iets dat aansluit bij de landschapsecologische positie dicht bij zee? Bijvoorbeeld duinroos of egelantier zouden hier passen. Als je een verloop in soorten maakt kun je duidelijk maken/voelbaar maken dat je de kust nadert. In het verleden waren de koppen bij de kruispunten uitgevoerd in gras zodat automobilisten elkaar beter konden zien. Waarom is de onveilige (hogere) beplanting weer terug?

Nieuwe Duinweg. Hier is de ingang van het Westbroekpark. Is dat aan de inrichting af te lezen?

Haringkade. Dit is een belangrijke groene lijn. Op het kruispunt Duinweg domineert verharding. Struiken zijn weggehaald en nu staan de containers nog meer in het zicht. Speelplekje op de hoek van het bos wordt niet veel gebruikt. Ondergrond is voor de locatie in een bos te opvallend.

Van Stolkpark: is beschermd stadsgezicht. De grote, oude bomen bepalen het beeld. Hoe dit beeld te herstellen als de bomen 'op' zijn?. Prachtig plantsoentje bij de Parkweg/Van Stolkweg. Een boom is helaas scheef gewaaid en had direct na de storm weer recht getrokken kunnen worden.

Prachtig pad binnendoor naar de Scheveningseweg. Het groen eindigt abrupt bij de Prins Willemstraat.

In Scheveningen Dorp, omgeving Sloepstraat zie je bomen die last hebben van de zee-wind. Solitaire straatbomen werken hier helaas niet omdat er snel windschade ontstaat. Kompasstraat/Zeesluisweg. Het oogt stenig. er zijn abelen geplant, met uiteenlopend succes.

Plein Westduinweg, het balkon naar de haven toe. Ook hier weer bomen die te weinig beschutting hebben.

Statenkwartier oogt groen vanwege een aantal hoge, enkele oude bomen (iepen, aangeplant tegelijk met aanleg van de wijk) die het beeld bepalen. Op de schuine hoeken in het Statenkwartier grote betegelde vlaktes.

Stadhoudersplantsoen: Er staat een oude iep midden in het park die op de nominatie voor kap staat. Waarom moet dit? Hier is toch geen gevaar bij takbreuk? (de iep is intussen gekapt want in tweeën gebroken)

Jacob de Graefflaan. Hoe houd je de bomenlaan in stand? Kunnen er, bij vervanging, geen grotere exemplaren worden geplant?

Andries Bickerweg: een gaaf voorbeeld van een historisch plantsoen. Ook de bestrating klopt. De sierstruiken doen het niet overal even goed. De standplaats boven aan de helling is droog, de oude bomen geven veel schaduw. Hoe kan dit worden geoptimaliseerd?

Colofon

Dit is een uitgave van
Gemeente Den Haag
juli 2017

opdrachtgever: Leendert Koudstaal,
DSB/Beleidsafdeling

projectnummer: 95018965
ontwerpteam IbDH: Almut Röwekamp
Guido Nas
Vivian Hofstede

Deze visie is tot stand gekomen in samenwerking met een werkgroep bestaande uit bewoners(organisaties) uit Scheveningen.

Postadres

Postbus 12651
2500 DP Den Haag

